

KANSALLIS- KIRJASTO

Verkkoarkisto avattu
Digitaalinen kirjasto

Kun maailma tuli
näkyväksi
Bakkanteja ja
prinsessoja

KANSALLIS- KIRJASTO

PL 15 (Unioninkatu 36)
00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti: kk-tiedotus@cc.helsinki.fi
Telefax 191 22581
51. vuosikerta

Toimitus:

Päätoimittaja
Esko Rahikainen
(09) 191 22722
esko.rahikainen@helsinki.fi

Toimitusneuvosto:

Dorrit Gustafsson, pj.
Harri Ahonen
Päivi Jokitalo
Anne Nikula
Sinimarja Ojonen
Esko Rahikainen
Marja-Liisa Seppälä

Taitto:

Pentti Järvinen

Digitointi ja kuvankäsittely:

Kari Timonen

Osoitteenmuutokset:

Kristiina.a.nieminen@helsinki.fi
(09) 191 22720

Kansalliskirjasto-lehti verkossa:

www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/kk-lehti/html

Artikkelit luettavissa myös
ELEKTRA-tietokannassa
www.kansalliskirjasto.fi/elektra

Erikoispaino Oy
Helsinki 2009

Sisällys 2/2009

- 1 **Hyvällä asialla**
- 2 **För en god sak**
Pekka Heikkinen
- 3 **Ajankohtaista**
- 4 **Suomalainen verkkoarkisto (avajaispuhe)**
Jyrki Kasvi
- 9 **Kohti yhteistä Kansallista digitaalista kirjastoa**
Minna Karvonen & Tapani Sainio
- 15 **Europeanna Travel -projekti**
- 16 **Kun maailma tuli näkyväksi**
Historiallisia kuvalehtiä Kansalliskirjaston kokoelmissa
Jaakko Salemaa
- 26 **Tsaarinajan elokuvalehdet Slavicassa**
Lauri Piispa
- 30 **Bakkanteja ja prinsessoja**
Kirjoja Léon Bakstin taiteesta
Tiina Suhonen
- 36 **Constantinus Africanus: Theorica Pantegni**
Ensimmäinen kattava lääketieteen yleisesitys latinaksi
Outi Kaltion haastattelu
- 40 **Yritysarkistolöytöjä Elkassa**
Matti Lakio
- 45 **Tiinan triviat**
- 46 **Monikulttuuriseen kirjastoon – Open Zone 2008–2011**
Leena Aaltonen
- 50 **Kirjeitä neljältä vuosituhannelta**
Eila Kupias
- 52 **Metsänhaltia maailmalla**
Tuija Wicklund
- 56 **Suomi kautta aikojen**
- 58 **Näyttelyt ja tapahtumat**
- 60 **Taiteiden yö**

Kansi: Kansalliskirjaston aikakauslehtikokoelmasta kirjoittaa sivulla 16 Jaakko Salemaa.

PEKKA HEIKKINEN

Hyvällä asialla

Kansalliskirjasto avasi huhtikuun alussa verkkoarkistonsa avoimeen yleisökäyttöön. Suomi oli tässä edelläkävijänä koko Euroopassa. Tanska tosin sai oman verkkoarkistonsa jo pari vuotta sitten, mutta siellä arkisto on tietosuojasystistä voitu avata vain hyvin rajoitetusti tutkijoiden käyttöön.

Verkkoarkiston myötä Kansalliskirjaston erityistehtävä suomalaisessa kirjastokentässä korostuu. Toinen esimerkki tästä on Kansallinen digitaalinen kirjasto, jonka käynnistämiseksi Kansalliskirjastolla on keskeinen rooli.

Tämän käänköpuoli on se, että meidän on opittava kantamaan itse vastuu ratkaisuihimme. Jo verkkoarkiston suunnitteluvaiheessa olemme joutuneet vastaamaan yksityisten kansalaisten ja yritysten huoleen siitä, miten jatkossa pystymme turvaamaan kansalaisten yksityisyyden ja suojaamaan yritysten liikesalaisuudet.

Lehtitietojen mukaan Suomessa puuhataan tällä hetkellä naapurimaa Ruotsin tavoin uutta poliittista puoluetta, joka keskittyy erityisesti tekijänoikeuden, sananvapauden ja yksityisyyden suojan kysymyksiin. Hankkeesta itsessään voidaan olla montaa mieltä. Silti se on selvä osoitus siitä, miten tärkeäksi erityisesti nuoriso kokee sen, millaiselle pohjalle tulevaa ”digitaalista käyttökulttuuria” ryhdytään rakentamaan.

On ilmeistä, että tällaiset vahvoja vastakkaisia latauksia sisältävät, perusoikeusherkät asetelmat tulevat lähivuosina nousemaan poliittisen debatin keskiöön. Kirjastoissa toimiville nämä kysymykset ovat vanhastaan tuttuja. Kirjastot kun ovat jo pitkään olleet puolustamassa suuren yleisön oikeuksia.

Kun kyse on verkkoarkiston kaltaisesta uudennlaisesta toiminnasta, on monesti vaikea ennalta tietää, missä sallitun ja kielletyn toiminnan raja tiukasti ottaen kulkee. Lakia tulee toki aina noudattaa. Silti kirjastoille jää nykyisen sääntelyn rajoissa tietynlainen taktinen liikkumavara. Koordinaatit ovat tällaisten tilanteiden varalta selvillä: kirjastot ovat omalta osaltaan puolustamassa asiakkaidensa oikeutta vapaaseen ja yksityiseen viestintään avoimessa yhteiskunnassa.

Hyvää asiaa kannattaa puolustaa. □

Pekka Heikkinen on Kansalliskirjaston lakimies.

För en god sak

I början av april öppnade Nationalbiblioteket sitt webbarkiv för allmänheten. Här har Finland varit pionjär i Europa. Danmark fick visserligen sitt webbarkiv redan för ett par år sedan, men där har man p.g.a. sekretessregler endast kunnat öppna arkivet för begränsad användning av forskare.

I och med webbarkivet betonas Nationalbibliotekets särskilda uppgift i det finländska biblioteksområdet. Ett annat exempel på detta är det nationella digitala biblioteket där Nationalbiblioteket har en central roll.

Baksidan till detta är att vi måste lära oss att själva bära ansvaret för våra beslut. Redan i planeringsfasen av webbarkivet har vi varit tvungna att bemöta enskilda medborgares och företags oro för hur vi i fortsättningen kan säkerställa medborgarnas integritet och skydda företagets affärshemligheter.

Enligt tidningsuppgifter är man i Finland i färd med att, i likhet med i Sverige, grunda ett nytt politiskt parti som särskilt skulle koncentrera sig på frågor om upphovsrätt, yttrandefrihet och integritetsskydd. Man kan ha flera åsikter om själva projektet. Likväl är det ett tydligt tecken på hur viktigt det är för särskilt ungdomar att veta på vad för slags grund en framtida ”digital användningskultur” ska byggas.

Det är uppenbart att sådana konstellationer som innehåller starka motsatta laddningar och är känsliga när det gäller de grundläggande rättigheterna kommer att lyftas fram i centrum av den politiska debatten under de närmaste åren. För bibliotekspersonalen är dessa frågor kända sedan tidigare eftersom biblioteken redan länge försvarat den stora allmänhetens rättigheter.

När det är fråga om en ny verksamhet som webbarkivet är det ofta svårt att på förhand veta exakt var gränsen mellan tillåten och förbjuden verksamhet går. Man ska dock alltid följa lagen. Trots allt blir det ett visst taktiskt spelrum kvar för biblioteken inom ramen för den nuvarande regleringen. Koordinaterna är i händelse av sådana här situationer kända: biblioteken för sin del försvarar kundernas rätt till fri och privat kommunikation i ett öppet samhälle.

Det lönar sig att försvara en god sak. □

Pekka Heikkinen är jurist vid Nationalbiblioteket.

Svensk översättning: Kristian Forsman

KUVA KARI TIMONEN

Kansalliskirjaston henkilökunta teki opinto- ja virkistysmatkan Kotkaan Merikeskus Vellamoon, jonka vaikuttava ulkoseinä jakoi mielipiteitä. Pääsuunnittelijana oli arkkitehti Ilmari Lahdelma. Museon tilojen suunnittelu oli yleisen ihailun kohteena. Lisää kuvia vierailusta sivulla 53.

Kai Ekholm sananvapauskomitea FAIFEn puheenjohtajaksi

Maailman kirjastoseurojen ja -järjestöjen liiton IFLA:n hallitus on nimittänyt Suomen kansalliskirjaston johtajan, ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmin kirjastojen sananvapauskomitea FAIFEn puheenjohtajaksi 2009–2011.

Ifla/Faifen (Committee on Free Access to Information and Freedom of Expression) tavoitteena on nostaa tietoisuutta sanan- ja ilmaisunvapaudesta kirjastotoimessa. Komitea julkaisee kansainvälisiä raportteja ja selvityksiä sekä aktivoi keskustelua kirjastomaailmassa ja sen lähiympäristössä.

Kai Ekholm on esitelmöinyt sensuurista ja sananvapaudesta parikymmentä vuotta ja kirjoittanut mm. verkkojulkaisun *Kielletyt kirjat* (1997). Väitöskirjassaan (2000) Ekholm käsitteli kiellettyjä kirjoja yleisissä kirjastoissa vuosina 1944–1946. □

Helsingin yliopiston kirjasto

Helsingin yliopiston konsistori päätti 3.6.2009, että kampuskirjastoista koostuvan uuden kirjastokokonaisuuden nimeksi tulee *Helsingin yliopiston kirjasto*, jonka ylikirjastonhoitajaksi on 2010 alkaen nimitetty TT. Kaisa Sinikara. Kansalliskirjasto oli vuosina 1919–2006 Helsingin yliopiston kirjasto. □

100 000 kävijän raja ylittyi

Google Analyticsin mukaan Kansalliskirjaston suomenkielillä verkkosivuilla 1.1.–30.4. oli yli 100 000 kävijää, ruotsinkielisillä yli 5 000 ja englanninkielisillä sivuilla yli 10 000 kävijää.

Eniten luettu uutinen oli tiedote *Historiallisesta sanomalehtikirjastosta* (miljoonan sivun rajapyykki ylittyi), yli 1200 katselukertaa. Uutinen verkkoarkiston avaamisesta on kerännyt yli 800 katselukertaa ja uutinen MARC21/LINDA palautekyselyn tuloksista yli 700 katselukertaa. □

Pergamenttiprojekti

Kansalliskirjasto on saanut Helsingin Sanomain Säätiöltä 180 000 euroa kirjaston *Fragmenta membranea* -kokoelman konservointiin ja digitointiin tutkijoiden (tutkimustietokanta) käyttöön verkossa. Hankkeen kesto on 1.1.2009–13.12.2011. □

Vuosikertomus 2008 ilmestynyt www.kansalliskirjasto.fi/vuosikertomus
Uusi Tietolinja on luettavissa osoitteessa www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/tietolinja/

Suomalainen verkkoarkisto avattu!

Kansalliskirjasto avasi kirjaston kupolialissa 2.4. Suomalaisen verkkoarkiston, joka samalla toi perinteiseen fennica-käsitteeseen ja kansalliskokoelmaan aivan uuden aineiston ja palvelun. Avajaispuheen piti kansanedustaja Jyrki Kasvi.

Hyvä juhlayleisö, Kansalliskirjaston työntekijät ja kutsuvieraat.

Minua hieman pelottaa, sillä olen nyt rikospaikalla, tai oikeastaan rikoksen uhrin kotipaikalla. Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm voi nimittäin halutessaan määrätä minulle sakot vapaakappalerikkomuksesta.

Löysin taannoin egosurffaillessani oman nimeni Kansalliskirjaston puuteluettelosta, sillä Kansalliskirjaston kokoelmasta puuttuu minun 1980-luvun lopulla kirjoittamani *Amiga*-oppaan viimeinen, korjattu painos. Noloa. Valitettavasti minullakaan ei ole siitä enää yhtään kappaletta jäljellä. Tuo osa kansakunnan muistista, nuo *Amiga*-oppaaseen tehdyt korjaukset, ovat siis peruuttamattomasti kadonneet.

Jos kulttuuri on kansakunnan sielu, Kansalliskirjaston kansalliskokoelma on kansakunnan muisti. 1600-luvulta asti Kansalliskirjasto

on kartuttanut kokoelmaa, jota ilman meidän käsityksemme Suomen historiasta ja suomalaisesta kulttuurista olisi paljon nykyistä suppeampi. Eikä kukaan voi etukäteen sanoa, mikä osa kokoelmasta osoittautuu tulevaisuudessa tutkimukselle arvokkaaksi, embomainoslehtinen vai kansalliseepoksen juhlapainos.

Tähän asti kansalliskokoelmaan on koottu lähinnä painotuotteita ja äänitteitä, mutta tietoyhteiskunnassa yhä suurempi osa tiedonvälityksestä, kulttuurista ja yhteiskunnallisesta keskustelusta siirtyy tietoverkkoihin.

Tulevaisuuden tutkijoiden on mahdotonta ymmärtää tätä aikaa, Nyky-Suomen kulttuuria ja nyky-suomalaisia pelkkien lehtien ja kirjojen perusteella, ilman kaikkea sitä mitä suomalaiset lukevat, näkevät, kuulevat ja kokevat internetissä.

Yhteiskunnan ja median nopea murros on Kansalliskirjastolle suuri haaste. Tieto- ja viestintäteknologian kehitys on synnyttänyt kokonaan

KUVA KARI TIMONEN

Kansanedustaja Jyrki Kasvi avasi Suomalaisen verkkoarkiston. Arkiston aineistoesimerkkejä esitteli tietojärjestelmäasiantuntija Tommi Jauhiainen.

Aina valpas YLE:n kulttuuritoimitus oli paikalla verkkoarkiston avajaisissa. TV-toimittaja haastattelee ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmia.

uusia medioita ja uudenlaista viestintäkulttuuria. Tietoverkoissa kuka tahansa voi olla joukkomedia, jonka sivuilla on kymmeniätuhansia lukijoita. Samalla talouden kehitys on tehnyt kulttuurista globaalia teollisuutta, bisnestä, jota ohjaavat taloudelliset intressit.

Joskus nämä osakkeenomistajien osinko-odotukset valitettavasti haittaavat Kansalliskir-

jaston toimintaa ja rajoittavat arkistoon kerätyn aineiston käyttöä. Esimerkiksi teosten tekijänoikeudellista suoja-aikaa on venytetty viime vuosina, vaikka niiden elinkaari on samalla lyhentynyt. 1900-luvun alun jälkeen julkaistut teokset eivät tätä menoa tule koskaan avoimeen käyttöön.

Valitettavasti lainsäätäjät havahtuivat internetin arkistoinnin välttämättömyyteen vasta muutama vuosi sitten. Vasta vuonna 2006 voimaan tullut uusi tekijänoikeuslaki antoi Kansalliskirjastolle tekijänoikeuksien estämättä oikeuden kerätä kokoelmiinsa aineistoa myös avoimista tietoverkoista. Siitä alkoi nyt avattavan suomalaisen verkkoarkiston kokoaminen. Sitä ei voitu kuitenkaan avata yleisön käyttöön ennen kuin myös Ruotsin kuninkaan vuonna 1707 antaman ja Venäjän tsaarin uudistaman määräyksen nykyinen versio, laki kulttuuriaineistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä saatiin uudistettua nykyajan tasalle.

Suomi on tästä huolimatta internetin arkistoinnin edelläkävijä, ja Suomen kansalliskirjaston verkkoarkisto on toiminut esikuvana monen maan lainlaajittajille.

Painotuotteiden vapaakappaleista oli kuitenkin helppo määrätä lailla. Internetin sisällön arkistointi ja tutkijoiden käyttöön saattaminen on kuitenkin paljon suurempi haaste myös lainsäätäjille. Myös siinä työssä Kansalliskirjaston henkilökunnan panos on ollut korvaamaton.

Itse asiassa monet Kansalliskirjastossa tähän lakiin valmistellut lakipykälät on kopioitu lähes sellaisenaan eri maiden lainsäädäntöön.

Uuden lain voimaantulon jälkeen Kansalliskirjaston 107 fyysistä hyllykilometriä ovat saaneet runsaassa kolmessa vuodessa rinnalleen 77,2 miljoonaa html-tiedostoa, 41,3 miljoonaa kuvatiedostoa, 2,2 miljoonaa pdf-tiedostoa, 270 000 äänitiedostoa ja 90 000 videotiedostoa. Ja lisää kertyy koko ajan.

Itse asiassa ajatus kansallisesta verkkoarkistosta on hieman ... pelottava ... ainakin näin poliitikon näkökulmasta. Törmäsin päivänä muutamana netissä vuonna 1992 julkaistuu kirjoitukseeni, jossa otin kantaa mm. Euroopan Unioniin ... varsin päinvastaista kantaa kuin mitä nykyään poliitikkona edustan.

Verkkoarkistosta meidän poliitikkojen vanhat puheet ja kirjoitukset, viisaudet ja tyhmyydet löytyvät helposti. Poliittinen muisti ei tunnetusti ole pitkä ... mutta verkkoarkisto ei unohda koskaan. Ja Eduskunnan kirjasto on nimenomaan yksi niistä kirjastoista, joissa verkkoarkisto on jatkossa käytettävissä. Tulevilla poliitikkosukupolvilla tulee olemaan paljon meitä nykyisiä tukalammat oltavat.

Hyvä juhlaväki,

Suomi on ollut yksi tietoyhteiskunnan edelläkävijöitä maailmassa. Valitettavasti tämä historia, suomalaisen tietoyhteiskunnan ensimmäiset, nykyykehityksen suunnan määritelleet vuodet ennen vuotta 2006 ovat jäämässä Kansalliskirjaston verkkoarkiston ulkopuolelle. Esimerkiksi käsityönä vuonna 1994 koodaamani Suomen ensimmäiset poliittisen puolueen sivut, nuorsuomalaisten LIVE! -verkkolehti poistui verkosta nuorsuomalaisen puolueen lakkauttamisen myötä jo vuonna 1999.

Vuotta 2006 edeltävää aineistoa on toki edelleen olemassa. Esimerkiksi kansainvälinen *Internet Archive* -hanke on kerännyt näytteitä myös suomalaisista nettisivuista, mutta niitä ei voida nykyinsäädännöllä liittää Suomen Kansalliskirjaston verkkoarkistoon ja saattaa siten suomalaisten tutkijoiden käyttöön. Tilanne on kauniisti sanottuna erikoinen. Verkkoarkistoon on pääsy vain vapaakappalekirjastoissa olevilta työasemilta. Se ei mitenkään loukkaa kenenkään taloudellisia intressejä.

Ei voi olla ylivoimaista laatia sellaista lakia tai neuvotella tekijänoikeuksien haltijoita edustavien järjestöjen kanssa sellaista sopimusta, jol-

la myös tämä osa kansallista kulttuuriperintöä saada pelastettua tuleville sukupolville tekijänoikeuksien sitä estämättä. Se on sentään alkuaan julkaistu netissä ja ollut siellä ilmaiseksi kaikkien saatavilla.

Suomalaisen nettikulttuurin historia ulottuu kuitenkin paljon nettisivuja kauemmas. Harva nykyään muistaa, että Suomessa eli vilkas verkkokulttuuri jo ennen World Wide Webin läpimurtoa. 1980- ja 90-lukujen BBS-purkkien ylläpitäjien komeroiden perukoilla on kulttuurisarve, joka uhkaa kadota peruuttamattomasti bittien taivaaseen. BBS-purkkien varmuuskopiolevykkeet ja -nauhat päättyvät muutto muutolta, suursiivous suursiivoukselta laatikko kerrallaan roskiin, koska edes niiden omistajat eivät ymmärrä niiden arvoa.

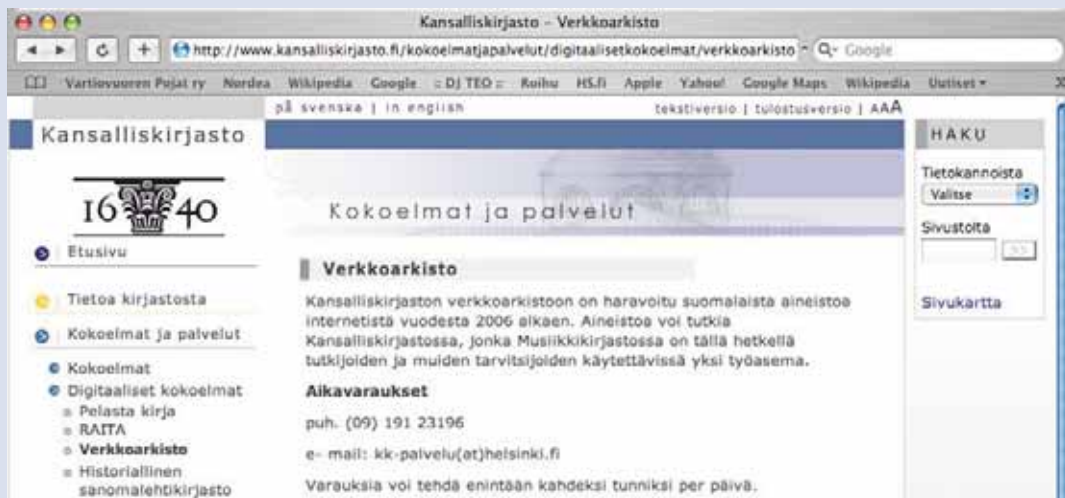
Samaa tietä uhkaa kadota ensimmäisen suomalaisen nörttisukupolven demoscene, digitaalisen taiteen edelläkävijä. Ensimmäisten demojen keräämisestä tekee erityisen hankalaa se, että demoscenen alkuvuodet nivoutuvat yhteen pelipiratistimin kanssa. Kaikki varmuuskopiot eivät ole kuitenkaan vielä tuhoutuneet. Paljon on edelleen pelastettavissa.

Meillä on ilmeinen sosiaalinen tilaus digiajan Elias Lönnrotille, katoavan digitaalisen kansanperinteen kerääjälle ja tulkkille.

Hyvä juhlayleisö

Työ kansallisen verkkoarkiston kokoamiseksi on vasta alussa.

Se on mielenkiintoinen ja kauaskantoinen ... ja rankka urakka, mutta jos kuka siitä selviää niin Kansalliskirjaston henkilökunta, jolla on takanaan monisatavuotiset perinteet. Olen iloinen ... ja imarreltu ... kun saan tänä historiallisena päivänä hetken paistatella noiden perinteiden loisteessa ... ja avata kansakunnan muistin uuden luvun, Suomen kansalliskirjaston verkkoarkiston. □

Suomalainen verkkoarkisto

Verkkoarkisto on Kansalliskirjaston lakisääteisesti ylläpitämän kansalliskokoelman uusin laajennus. Tuleville sukupolville ja erityisesti tutkijoille verkkoarkisto muodostaa suomalaista verkkomaailman sen kaikkine ilmiöineen kuvaavan, jatkuvasti karttuvan lähdeaineiston.

Verkkoarkistoon pyritään tallentamaan kaikki .fi- ja .ax-päätteiset sivut sekä muut kotimaiset sivustot. Otos sisältää sekä yhteisöjen että yksityisten kansalaisten tuottamaa aineistoa.

Tähän mennessä Kansalliskirjasto on tallentanut verkosta kaikkiaan 131 miljoonaa tiedostoa, joihin kuuluu mm. miljoonia www-sivuja sekä kymmeniä tuhansia ääni- ja kuvatiedostoja.

Uutta kansallista arkistoa kartutetaan kerran vuodessa tehtävällä peruseräyksellä. Peruseräystä vuorostaan täydennetään pitkin vuotta teemakeräyksiin, joissa keskitytään tiettyyn aiheeseen tai ajankohtaiseen tapahtumaan.

Esimerkkejä jo tehtyjen teemakeräysten kohteista ovat mm. Euroviisut, erilaiset vaalisivustot sekä maahanmuuttajuuteen ja ulkosuomalaisuuteen liittyvä materiaali.

Kansalliskirjaston asiakkaat voivat käyttää verkkoarkistoa Unioninkadulla sijaitsevan päärakennuksen tiloissa tarkoitukseen erikseen varatuilla työasemilla. Aluksi asiakaskäytössä on vain yksi työasema, mutta seuraavat kaksi avataan jo alkukesästä.

Palvelu laajenee myöhemmin myös maan muiden vapaakappalekirjastojen, Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Eduskunnan kirjaston asiakaskäyttöön.

Kansalliskirjastossa on tallennettu avoimissa tietoverkoissa julkaistuja aineistoja tekijänoikeuslain nojalla vuodesta 2006 alkaen. Verkkoarkiston asiakaskäyttöön saattamisen teki kuitenkin mahdolliseksi vasta uusi laki kulttuuriaineistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä, joka astui voimaan vuoden 2008 alussa.

Lisätietoja

pääsunnittelija Esa-Pekka Keskitalo
p. (09) 191 44487 tai 050 373 6205
esa-pekka.keskitalo@helsinki.fi

Ks. myös

<http://www.kansalliskirjasto.fi/kokoelmatjapalvelut/digitaalisetkokoelmat/verkkoarkisto.html>

Kohti kaikkien yhteistä Kansallista digitaalista kirjastoa

Kirjastot, arkistot ja museot ovat tietoyhteiskunnan ytimessä. Niiden sähköiset tietovarannot ja palvelut määrittävät pitkälti sen, miten kulttuuri, historia ja tiede ovat läsnä ihmisten arjessa, tutkimuksessa, opetuksessa ja luovassa toiminnassa. Näillä organisaatioilla on mahdollisuus aktiivisesti vaikuttaa siihen, millaisessa tietoyhteiskunnassa tulevaisuudessa elämme.

Kansallinen digitaalinen kirjasto on opetusministeriön hanke, joka toteuttaa sekä kulttuuripolitiikan että koulutus- ja tiedepolitiikan päämääriä. Se perustuu näkemykseen kirjastojen, arkistojen ja museoiden muodostamasta arvokkaasta kansallisesta tietovarantokokonaisuudesta, jonka viisas hoitaminen edellyttää koordinoitua, yhteistyötä ja yhteisiä ratkaisuja.

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke on samalla osa kansallista sähköisten palvelujen ja infrastruktuurin kehittämistä. Se on yksi *Arjen tietoyhteiskunta* -toimintaohjelmassa määritellyistä julkishallinnon hankkeista, jotka toteuttavat valtioneuvoston periaatepäätöstä kansallisen tietoyhteiskuntapolitiikan tavoitteista 2007–2011.

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen tavoitteena on tuoda kirjastojen, arkistojen ja museoiden sähköiset aineistot tietoverkkojen kautta saataville ja turvata niiden säilyminen tulevil-

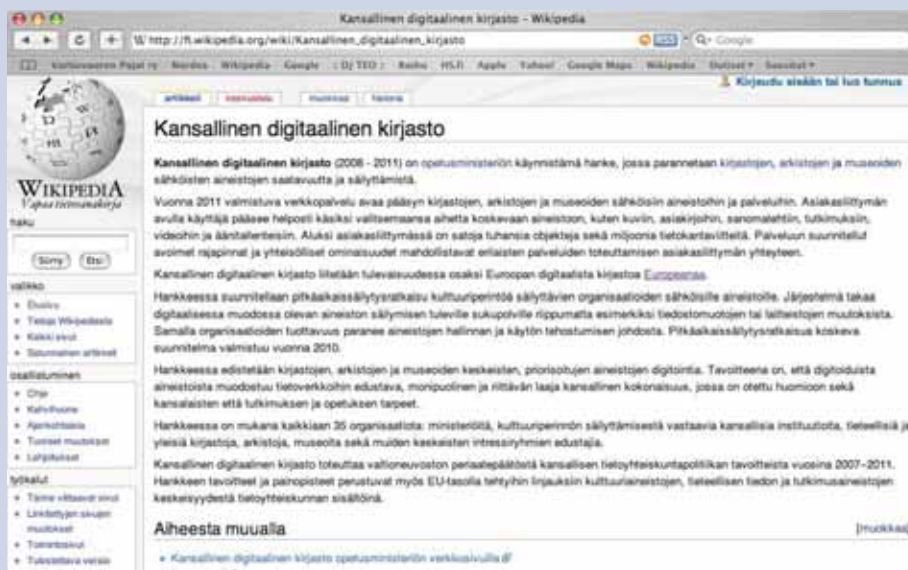
le sukupolville. Niiden keskeiset tietovarannot löytyvät tulevaisuudessa yhteisen asiakasliittymän kautta. Pysyvästi säilytettävälle kulttuuriperintöaineistolle kehitetään yksi pitkäaikais-säilytysratkaisu.

Tavoitteena on varmistaa, että tieto kulttuuristamme ja historiastamme pysyy aktiivisessa käytössä – viivyttaa muistin eroosiota. [ks. Niiniluoto/Ekholm <http://www.kansalliskirjasto.fi/yleistieto/blogi.html>]

Kulttuurin ja tieteen sisällöt yhteisissä palveluissa

Kansallisen digitaalisen kirjaston tulevan asiakasliittymän kautta voi sekä hakea monipuolisesti kirjastojen, arkistojen ja museoiden tietovarantoja että käyttää niiden sähköisiä palveluja.

Asiakasliittymä muodostaa yhteisen kansallisen näkymän kirjastojen, museoiden, arkis-

tojen ja muiden tiedontarjoajien taustajärjestelmien palveluihin. Taustajärjestelmiä ovat mm. kirjasto-, arkisto- ja museojärjestelmät, pitkäaikaissäilytysjärjestelmä, monihakupalvelu ja digitaaliset arkistot.

Käyttäjä pääsee asiakasliittymästä helposti käsiksi monipuoliseen aineistojoukkoon, joka voi koostua asiakirjoista, kirjastotietokannoista, sanomalehdistä, tutkimuksista, videoista, äänitallenteista sekä e-julkaisuista. Suurin osa asiakasliittymän tarjonnasta on kaikille käyttäjille avointa public domain -aineistoa. Sen lisäksi saatavilla on tunnistamista edellyttäviä lisensoituja aineistoja kuten e-lehtiä tai näyttö- ja käyttörajoitteista arkistoaineistoa.

Kehitteillä olevan asiakasliittymän toimintaperiaatteena on käyttöliittymän ja taustajärjestelmien erottaminen toisistaan. Tämä mahdollistaa käyttöliittymän kehittämisen riippumatta taustajärjestelmän kehittymisestä. Itse digitaaliset objektit säilyvät edelleen taustajärjestelmissä.

Perinteisestä monihausta poiketen asiakasliittymä perustuu pitkälti tietovarantojen etu-

käteen tehtävään keskitettyyn indeksointiin. Haut ovat nopeita, ja tulokset voidaan järjestää asiakkaiden kannalta mielekkäiksi kokonaisuudeksi esimerkiksi aineistotyyppin tai organisaation mukaan. Indeksointia täydentää tarvittavassa määrin tosiaikainen monihaku etätietokantoihin.

Asiakasliittymän voi integroida organisaatioiden kotisivuihin, portaaleihin ja muihin järjestelmiin. Hakutoimintoja voidaan liittää esimerkiksi sähköisiin oppimisympäristöihin ja sosiaalisiin verkkopalveluihin. Organisaatiot voivat räätälöidä eri käyttäjäryhmille tarkoitettuja näkymiä asiakasliittymästä. Asiakasliittymä hyödyntää web 2.0 -teknologioita ja sosiaalisen median käytäntöjä, jotka valtaistavat käyttäjiä ja lisäävät tietovarantojen vaikuttavuutta.

Tavoitteena on parantaa *Kansallinen digitaalinen kirjasto* -hankkeen puitteissa myös tekijänoikeuksien alaisten aineistojen saatavuutta. Tämä edellyttää, että hankkeen aikana kehitetään näiden aineistojen käytön mahdollistavia ratkaisuja eri osapuolten yhteistyönä. Asiakasliittymä otetaan käyttöön vuonna 2011.

Digitoitujen aineistojen monet käyttäjät

Kulttuuri- ja tiedepolitiikan haasteena on mahdollistaa muistiorganisaatioiden keskeisimpien aineistojen digitointi kohtuullisen ajan kuluessa. Tavoitteena on, että digitoiduista aineistoista muodostuu tietoverkkoihin edustava, monipuolinen ja riittävän laaja kansallinen kokonaisuus, jossa on otettu huomioon sekä kansalaisten että tutkimuksen ja opetuksen tarpeet.

Tieteen ja kulttuurin digitaalisten sisältöjen saatavuuden parantuminen tuo niille uusia yleisöjä ja lisää niiden merkitystä luovassa taloudessa.

Euroopan maista Suomi on ollut viime vuosina keskisarjaa kulttuuriperintöaineistojen digitointiin suunnatun julkisen rahoituksen määrässä mitattuna. Digitoitujen aineistojen saatavuudesta koituvien yhteiskunnallisten hyötyjen rinnalla itse digitointitoiminnan työvoimavaltaisuus on ollut omiaan lisäämään opetusministeriön mahdollisuuksia suunnata rahoitusta muistiorganisaatioiden digitointitoimintaan myös taantuman aikana.

Europeana tarjoaa eurooppalaisen näkymän

Kansallisia digitaalisia kirjastoja kehitetään samanaikaisesti useissa Euroopan unionin maissa, ja niiden aineistot ovat tulevaisuudessa haettavissa myös *Euroopan digitaalisesta kirjastosta, Europeanasta*.

Europeana on Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Euroopan komission yhteinen hanke: objektitasolle ulottuva, monikielinen hakujärjestelmä. Sen keskeisen sisällön muodostavat kirjastojen, arkistojen ja museoiden digitoidut aineistot. Tällä hetkellä pilottivaiheessa olevan Europeanan valttina on moniin muihin EU-tasolla ja kansainvälisesti toteutettuihin verkkopalveluihin verrattuna aineistojen luotettavuus ja moninaisuus.

Europeanan vision mukaan sen tavoitteena on olla enemmänkin kuin pelkkä aineistoportaali. Europeana pyrkii levittämään paitsi sisältöjä niin myös osaamista ja innovaatioita. Palvelun ympärille kasvatetaan kehittäjäyhteisö, joka tuottaa sisältöihin ja niiden uudelleenkäyttöön perustuvia uusia hakutapoja ja palveluita.

Keskeistä asemaansa Europeana voi hyödyntää tuottamalla uusia tietovarantoja ja työkaluja kaikkien käyttöön. Osallistuville organisaatioille Europeana tuo uusia yleisöjä, käyttäjiä palveluille ja sen kautta voidaan markkinoida ajankohtaisia näyttelyitä.

Olennaista näiden tavoitteiden onnistumiselle on Europeanan oman pysyvän hallinnointimallin rakentamisen lisäksi mukana olevien organisaatioiden tuottamat, sisällöllisesti ja teknisesti laadukkaat aineistot.

Europeanan kannalta Kansallisen digitaalisen kirjaston kaltaiset kestäväälle pohjalle rakennetut kansalliset ja poikkisectoraaliset hankkeet ovat erityisen tärkeitä.

Keskittetty pitkäaikaissäilytys on luotettava ja kustannustehokas

Sähköisten kulttuuriperintö- ja tutkimusaineistojen pitkäaikaissäilytyksen toteuttaminen on noussut digitaalisten kirjastojen kokonaisuudessa polttavaksi kysymykseksi sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Viimeksi kuluneen vuosikymmenen mitaan on ympäri maailman havahduttu siihen, että ilman sähköisten aineistojen pitkäaikaissäilytyksen kestävää toteuttamista kollektiivinen muistimme uhkaa vuosien saatossa vaurioitua. Samalla katoaa aineistoihin sisältynyt todistusvoima sekä potentiaali opetuksen, tutkimuksen, luovan toiminnan ja yleisen tiedonsaannin lähteenä, taloudellisen hyödyntämisen kohteena ja sosiaalisena ympäristönä.

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeessa paneudutaan ensisijaisesti opetusministeriön

hallinnonalalla toimivien muistiorganisaatioiden sähköisiin kulttuuriperintöaineistoihin. Tavoitteena on suunnitella yhteinen ratkaisu, joka säilyttää kansallisen sähköisen kulttuuriperinnön käytettävässä muodossa satoja vuosia.

Suunniteltava pitkäaikaissäilytyksen järjestelmä tarjoaa rajapintapalveluita sekä aineiston vastaanottoon organisaatioiden tiedonhallintajärjestelmiltä että säilytettävän informaation jakeluun

taustajärjestelmille. Järjestelmän perustehtävä on säilytykseen luovutetun digitaalisen informaation tarjoaminen kohdeyleisölle ymmärrettävässä muodossa.

Digitaalisten aineistojen käytön ja säilyttämisen kehittämisen tavoitteena on myös tehostaa resurssien käyttöä. Sen vuoksi on syytä pyrkiä keskitettyyn ratkaisuun,

mikä säästää kustannuksia pitkäaikaissäilytyksen kaikissa prosesseissa.

Kulttuuriperintöaineistojen pitkäaikaissäilytysratkaisua koskeva suunnitelma valmistuu kesällä 2010. Sen toteuttaminen päästään toivottavasti käynnistämään lähivuosina.

Yhteistyö tiivistyy ja laajenee myös jatkossa

Kansallisen digitaalisen kirjaston toteutuminen edellyttää yhteisten ratkaisujen muodostamisen rinnalla toimintatapojen muokkaamista, jatkuvaa vuorovaikutusta ja pelisäännöistä sopimista.

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanketta kehittämässä on viidessä ryhmässä mukana kaikkiaan 35 eri organisaatiota. Yhteisen asiakasliittymän ja pitkäaikaissäilyttämisen ratkaisun kehittämistä ohjaavat ohjausryhmän alla toimivat laajat jaostot.

Hankkeessa on tähän mennessä määritelty asiakasliittymän ja pitkäaikaissäilytysjärjestelmän toiminnallisia vaatimuksia, selvitetty kirjastojen, arkistojen ja museoiden sähköisten tietovarantojen laajuutta, saatavuutta ja pitkän aikavälin säilyttämistarpeita sekä ryhdytty rakentamaan koko hankkeen käsittävää kokonaisarkkitehtuuria.

Samaan aikaan on huomattu, että entistä tärkeämmiksi nousevat tietyt kansalliset palvelut, joita ei voida tässä hankkeessa ratkaista, mutta jotka ovat olennaisia hankkeen tavoitteiden toteutumiseksi. Näitä ovat esimerkiksi resurssien pysyviin tunnisteisiin (URN), erikielisten tekijätietojen löytämiseen (auktoriteettitietokanta), ontologioihin sekä paikkatietoon liittyvien palveluiden käyttöönotto ja ylläpito. Näiden palveluiden vakiinnuttaminen ja laajentaminen palvelisi myös muita kansalaisille ja viranomaisille tärkeitä sähköisiä palveluita.

Hankkeen tuottamat palvelut, käytänteet ja menettelyt vaikuttavat koko kirjasto-, arkisto- ja museokenttään. Kansallisen digitaalisen kir-

jaston muodostumisen myötä infrastruktuurien tehokas, yhteinen hyödyntäminen lisääntyy ja kansallisten tietovarantojen käyttö tehostuu. Yhteisten ratkaisujen hyödyntäminen edellyttää organisaatioilta omien prosessien päivittämistä, raakaa työtä rajapintojen rakentamiseksi ja sitoutumista yhteiseen kehittämiseen myös tulevaisuudessa. □

Lisätietoja:

www.minedu.fi / kulttuuri / kulttuuripolitiikka / linjaukset, ohjelmat ja hankkeet
<http://www.europeana.eu/>
http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm

Minna Karvonen

Pääsihteeri, Kansallinen digitaalinen kirjasto
minna.karvonen@minedu.fi

Tapani Sainio

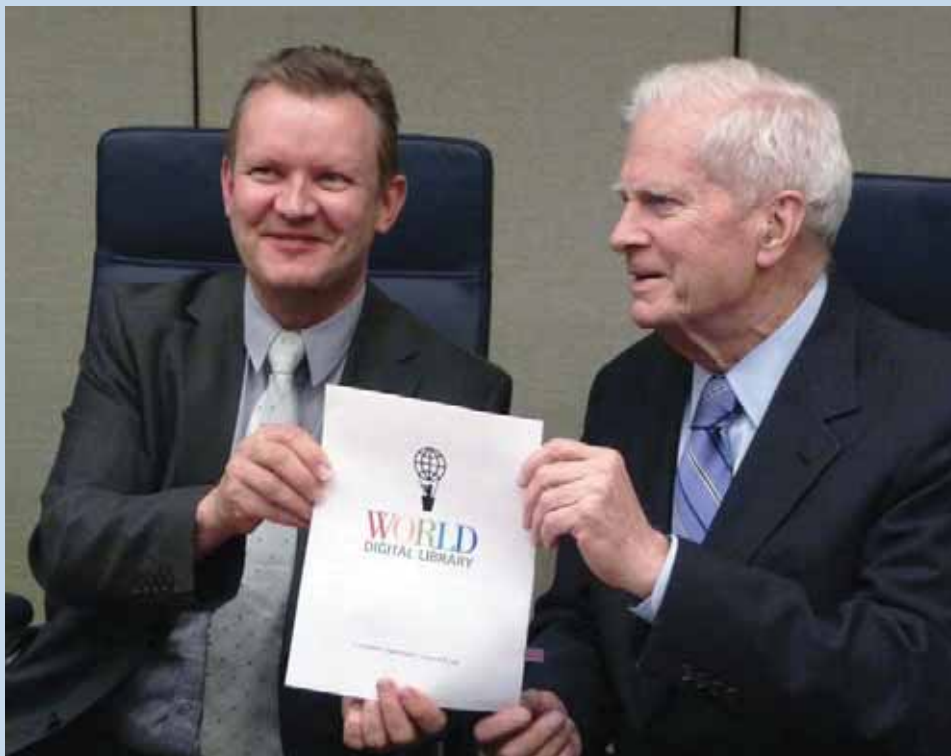
Suunnittelija, Kansallinen digitaalinen kirjasto
tapani.sainio@fmp.fi

Pohjoismainen audiovisuaalisten arkistojen kokous Kansalliskirjastossa

1.–2. kesäkuuta 2009. IASAn (International Association of Sound and Audiovisual Archives) Nordic Branch koontuu vuorotellen eri Pohjoismaissa. Kansalliskirjaston musiikkikirjastonhoitaja Tarja Lehtinen on IASA Nordic Branchin puheenjohtaja. Etnomusikologi, dosentti Pekka Gronow johti puhetta iltapäivän 2.6. sessiossa.

Kuva: JUHA HAKALA

World Digital Libraryn sopimusta allekirjoittamassa Yhdysvaltain Kongressin kirjastossa 20.5.2009 Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm ja Kongressin kirjaston johtaja James H. Billington. Lähemmin www.kansalliskirjasto.fi.

Mielikuvat tietoyhteiskunnasta tietopalveluineen ovat liittyneet Suomeen, mutta kehitys on nopeaa: Kansallisen digitaalisen kirjaston rinnalla toimii The European Library, Europeana ja The World Digital Library. Yhteishankkeita, joissa kantojen puhumat sadat eri kielet helposti jäävät maailman valtakielten varjoon. Yhteistyö vie kuitenkin tässäkin eteenpäin. www.wdl.org.

Kyröjoen ylityksessä on hengenmeno ollut lähellä. A. F. Skjöldebrand: Voyage pittoresque au Cap Nord. Stockholm 1801.

Kansalliskirjasto osallistuu Europeana Travel -projektiin

Suomen kansalliskirjasto osallistuu Euroopan komission ja jäsenmaiden rahoittamaan *Europeana Travel* -hankkeeseen, jonka tavoitteena on seuraavan kahden vuoden aikana digitoida yli miljoona matkailuun liittyvää aineistolähdettä eurooppalaisten muistiorganisaatioiden yhteiseen Europeana-portaaliin. Tätä kautta hanke liittyy myös eurooppalaisen digitaalisen kirjaston kehittämiseen.

Europeana Travel -palvelua voi hyödyntää esimerkiksi koulutus-, liike-, loma- ja ryhmämatkojen suunnittelussa. Myös joukkoviestimille se tarjoaa kiinnostavan lähdeaineiston.

European Digital Library Foundationin tukeman projektin koordinaattorina toimii Viron kansalliskirjasto. Toukokuussa käynnistetyin hankkeen aikana matkailupalvelua varten digitoidaan aineistoa paitsi Suomen myös Itävallan, Tsekin, Viron, Saksan, Unkarin, Irlannin, Latvian, Puolan, Slovakian, Slovenian, Ruotsin ja Englannin kansallis- ja tutkimuskirjastoista.

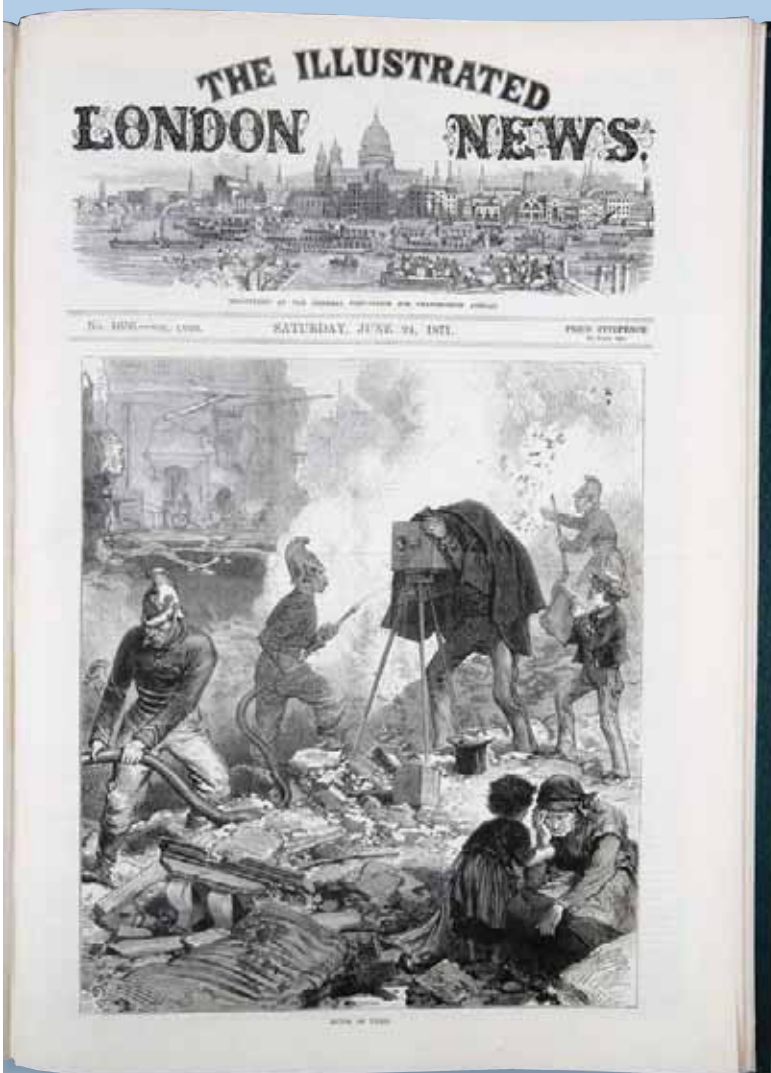
Suomen kansalliskirjaston palveluun tuottama, kulttuurihistoriallisesti merkittävä aineisto sisältää muun muassa ensimmäisiä matkakertomuksia Suomesta 1600–1800-luvuilta sekä niihin liittyviä kuvia ja karttoja. Kooste sisältää erityisen paljon Lappiin liittyvää materiaalia.

Viime vuoden lopulla avattu *Europeana*-portaali tarjoaa tätä nykyä kokonaisuudessaan lähes viisi miljoonaa digitoitua teosta tai muuta aineistoa eurooppalaisten muistiorganisaatioiden kokoelmista. □

Katso myös: <http://www.europeantravel.eu>

Kun maailma tuli näkyväksi

Historiallisia kuvalehtiä Kansalliskirjaston kokoelmissa

”Meidän päivinäme elämänpiiri laajenee singoten ympärilleen aaltoja kuin veteen paiskattu kivi. Aika ja paikka katoavat. ...Valtameren rannikolta toiselle voidaan hetkessä vaihtaa ajatuksia. Sähkövirrasta on tullut postinkantaja ja kirjeet kulkevat salamannopeasti johtoja pitkin. Auringonvalo piirtää maisemat, ihmishahmot ja muistomerkit; kamera avaa kupariluomisen lasisilmänsä ja samassa väkijoukko, raunio, näkymä valoineen ja varjoineen tallentuvat pienimpiäkin yksityiskohtia myöten dagerrotyyppiä. ...Kuumeinen vuosisatamme ei enää ehdi lukea, mutta sillä on aina aikaa katselemiseen.”

Theophile Gautier
Univers Illustré 1858

(Oikealla) Journal des Luxus und der Moden esitteli vuonna 1806 mm. pöytärukin käyttöä. Kaksi vuosikymmentä myöhemmin naisten pukumuoti oli muuttunut täysin, mikä näkyi Magasin für konst, nyheter och moder -lehden muotiliitteessä vuodelta 1836.

Mekaanisten painokoneiden käyttöönotto sekä keksinnöt valokuvauksen ja kuvapainotekniikan alalla aiheuttivat 1800-luvun puolivälissä vallankumouksen informaation levityksessä. Suhteellisen kuvaköyhä maailma alkoi täyttyä kuvavirroista. Suurilevikisten aikakauslehtien monistamana kuvat levisivät kaikkialle yhteiskuntaan tyydyttäen ihmisten uutisnälkää ja näkemisen halua.

Kansalliskirjaston kokoelmissa on hyvä valikoima varhaisia kuvalehtiä 1800-luvun alusta 1900-luvun puoliväliin asti. 150 vuotta Euroopan ja osittain muidenkin maanosien historiaa – miljoonina piirroksina, valokuvina, taidejäljennöksinä ja mainoksina – on tallentunut niiden sivuille muodostaen kuvamuistimme autenttisen lähteen.

Muotilehti säätyläiselämän peilinä

Kuvia oli kirjojen ja muiden painotuotteiden yhteydessä tarjottu kyllä aikaisemminkin jo vuosisatojen ajan. Esimerkiksi kuparipiirros ja etsaus olivat kehittyneet hienostuneeksi graafiseksi taiteeksi, jota käytettiin esimerkiksi tieteellisten tutkimusten ja kaunokirjallisten teosten kuvallitteisissä. Mutta pääasiassa kuvat olivat vielä harvinaista yläluokkien ja oppineiden luksusta. Painolaatat eivät kestäneet isoja painoksia. Lisäksi kuvat oli aina painettava erikseen, koska niiden yhdistäminen tekstiladelmien kohopainotekniikan kanssa oli mahdotonta. Sama koski myös 1700-luvun lopussa keksittyä kivipiirrosta eli litografiaa.

Varhaisimmat kuvitetut aikakauslehdet 1800-luvun alkuvuosilta olivat muotilehtiä, joihin oli liitetty juuri tällaisia kupari- ja kivipiirroksia, usein taidokkaasti käsin väritettyinä. Kirjaston kokoelmissa olevat ranskalainen *Le Paris elegant*, saksalainen *Journal des Luxus und der Moden* sekä ruotsalainen *Magasin för konst, nyheter och moder* tutustuttivat lukijansa kuvien avulla puukeutumisen ja koristekuosien muotiuutuuksiin. Ne esittelivät arkipäivän keksintöjä ja uutisoivat

taide-elämän tapahtumia. Pariisilaismuodin valta-asemaa osoitti, että esimerkiksi pietarilainen muotilehti *Girljanda* jakoi liitteinään aitoja Pariisissa painettuja kivi- ja puupiirroksia. Krinoliinit, toaletit, ekipaasit ja livreet levisivät myös uuteen kulutuksen sanastona kautta Euroopan.

Uutiskuvalehti avasi ikkunat maailmaan

Laajalevikkoinen lehdistö syntyi Euroopassa ja Yhdysvalloissa 1830-luvulla ja alkoi ulottaa vaikutustaan pienten eliittipiirien ulkopuolelle. Kun lehtien levikit traditionaalisten käsipainokoneiden aikana olivat korkeintaan kymmeniä tuhansia, niin 1800-luvun loppupuolella rotaatiopainokoneet syytivät paperirulliltaan satojen tuhansien, jopa miljoonien painoksia. Oli syntymässä journalistien ammattikunta, joka edusti uudenlaista intellektuellityyppiä: riippumattomasti kantaa ottavat ja näkemyksiään julkisuudessa esittävät toimittajat. Anglo-amerikkalaisessa kulttuuripiirissä lehdistön vapaus oli jo pitkään ollut itseäänselvyys, 1800-luvun loppuun mennessä sensuuriolot vapautuivat kaikkialla Euroopassa, mikä helpotti julkaisu-toimintaa. Sähkölennättimen käyttöönotto no-

peutti uutisten välittämistä ja vuosisadan keskipaikkeilla pääsi vauhtiin myös valtamerien kaapelointi lennätinliikenteen käyttöön. Koulutus ja lukutaidon leviäminen synnyttivät yhteiskunnan alemmissa kerroksissa yhä enemmän tiedon ja elämysten tarvetta ja muuntuivat poliittisen liikehdinnän käyttövoimaksi.

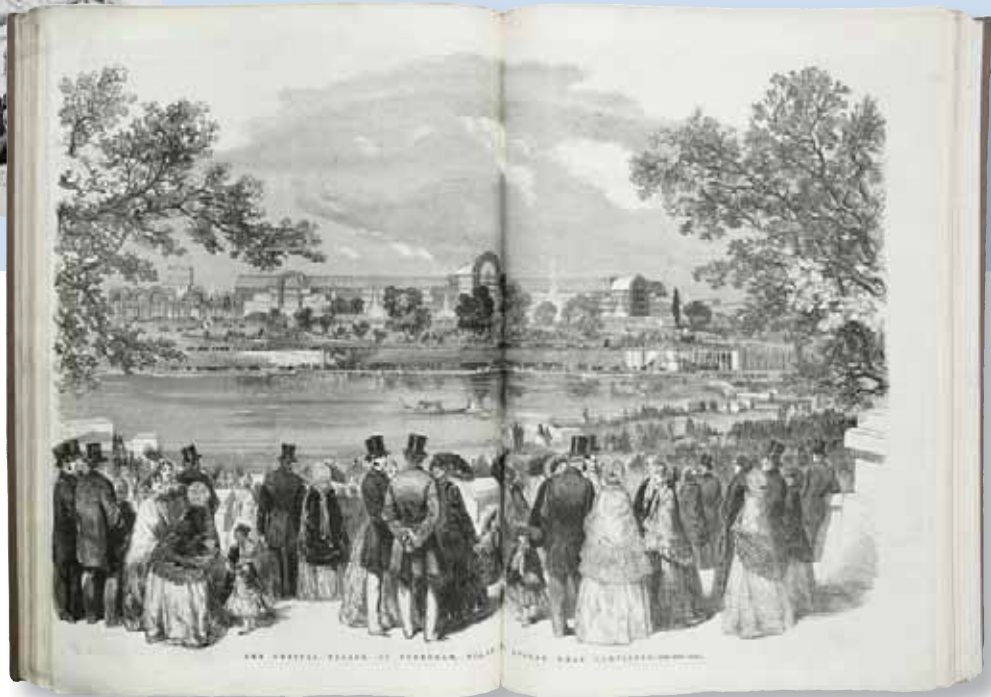
Kuvien massamaiseen levitykseen tarjosi aluksi ratkaisun *ksylografia* eli puukaiverrus. Englantilaisen graafikon Th. Bewickin jo 1700-luvun lopussa perinteisen puupiirroksen pohjalta kehittelemässä menetelmässä erittäin kovista puulajeista valmistettiin puunsyiden vastaisesti sahattuja laattoja, joihin hienoilla kaivertimilla työstettiin taiteilijoiden tekemät luonnokset. Puulaatat kaiverrettiin niin, että vain piirroksen viivat jäivät koholle. Puukaiverrustekniikka mahdollisti hienoimpienkin yksityiskohtien sekä valon ja varjon erilaisten sävyypintojen toistamisen. Koska puiset kohopainolaatat voitiin nyt taittaa samoille sivuille tekstiladelmien kanssa, aikakauslehtien visuaalinen ilme uudistui täysin.

Laatat olivat niin kestäviä, että niitä voitiin käyttää jopa satojen tuhansien painoksia varten. 1800-luvun puolivälissä yleistyi lisäksi stereotypiamenetelmä, jonka avulla painolaatoista va-

Kaikkialla Euroopassa perustettiin kuvalehtiä, joiden uutiskuvat kertoivat ajankohtaisista tapahtumista myös ulkomailla. 1870-luvulla käytiin Afganistanin sota, josta brittilehti *The Graphic* uutisoi erikoisnumerossaan.

Lontolaiset ihailemassa "Kristallipalatsia", josta maailmannäyttelyn jälkeen tehtiin kolonialistinen kulttuurien museo ja jättimäinen vapaa-ajankeskus. *Illustrated London News* 1854.

lettiin tarvittaessa kirjasinmetalliin jäljennöksiä, stereotypialaattoja. Tämä mahdollisti käytännöllisesti katsoen rajattomat painosmäärät.

Ensimmäiset kuuluisat eurooppalaiset viikoittain ilmestyneet kuvalehdet *The Illustrated London News* (1842), *L'Illustration* (Pariisi 1843) ja *Illustrirte Zeitung* (Leipzig 1843) hyödynsivät alusta asti puukaiverrustekniikkaa ja kehittivät sen huippuunsa uudenlaisen kuvauutisoinnin käytössä. Lehdet lähettivät piirtäjä-reporttereitaan ympäri maailmaa tallentamaan ajankohtaisia tapahtumia: parlamenttien kokouksista sotänäyttämöihin ja katastrofeihin, hovijuhlista vallankumousten katutaisteluihin. Muoti, keksinnöt, arkeologiset löydöt, maisemat, miljööt ja

ihmistyypit saivat näkyvän hahmon heijastaen "nykyhetken ohimenevää, pakenevaa kauneutta", kuten Charles Baudelaire kirjoitti kuvatessaan maineikkaimpiin kuuluneen piirtäjän Constantin Guys'n kynänjälkeä.

Vieraiden ja eksoottisten maiden elämää alkoi välittyä tarkkaa kuvamateriaalia, joka jätti varjoonsa entisaikojen matkakirjallisuuden usein puhtaan fantasiakuvituksen. Osmaanimen Turkki, Egypti, Intia ja Japani, Afganistan – yleensä alueet, joissa länsimaiset siirtomaavallat ajoivat imperiaalisia etujaan – tulivat kuvauutisoinnin kohteeksi. Tekstiä elävöitettiin tarpeen vaatiessa myös karttakuvin ja jopa nuotein. Yhteiskunnallinen satiiri pilapiirrosten muodossa

**Naiset koneiden ääressä ja miehet rintamalla (oik.)
Valokuvauutisointia ensimmäisen maailmansodan ajalta
ranskalaisessa L'illustration-lehdessä 1916.**

alkoi kukoistaa kuvalehtien suvuilla. Ja kuuluisat taideteokset levisivät kopioina ensimmäistä kertaa suuren yleisön ihasteltaviksi. Maailma oli muuttumassa näkyväksi.

Suurten metropolien uutiskuvalehdet mallina kaikkialla Euroopassa perustettiin laajalevikkisiä ”kuvamakasiineja” ja perhelehtiä, joiden suosio perustui niiden edulliseen hintaan ja kansanomaisesti valistavaan sisältöön: Ruotsissa tunnetuin oli *Ny Illustrerad Tidning* (1865), Tanskassa *Illustreret Tidende* (1859), Venäjällä *Vsemirnaja Illjustratsija* (1868). Suomalaisen kuvalehtiperinteen aloittivat Julius Krohnin perustamat

Maiden ja merien takaa (1863) sekä *Suomen kuvalehti* (1873).

Valokuva ja fotomekaaniset painomenetelmät

Valokuvauksen keksiminen 1830- ja 40-lukujen vaihteessa ja sen menetelmien soveltaminen kirjapainoteollisuudessa on kiistattomasti mediahistorian yksi mullistavimpia tapahtumia. Vaikka puukaiverrus olikin 1890-luvulle asti laajalevikkisen tietokirjallisuuden ja aikakauslehdistön yleisin kuvitusmenetelmä, niin monia uudistuksia ja patenteja kokeiltiin sen rinnalla tarkoituksena korvata työläs puukaiverrusmenetelmä.

Kuvien painolaattojen valmistuksessa yleistyivät 1860- ja 70-luvuilla ns. *fotomekaaniset* menetelmät lukuisina muunnelmina. Taiteilijoiden piirustuksia ei enää tarvinnut kaivertaa hitaana käsityönä, vaan niitä siirrettiin optis-kemiallisia prosesseja

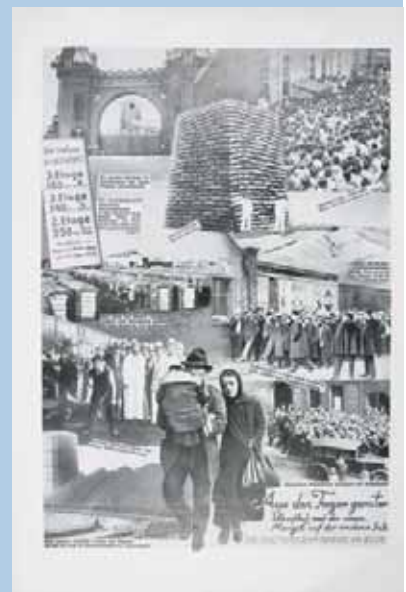
hyödyntäen syövyttämällä suoraan sinkkisille painolaatoille. Mutta ratkaiseva käänne tapahtui vasta, kun näkyvästä todellisuudesta otettu valokuva saatiin kaikkine sävyineen jäljennettyä kohopainolaataksi. Eri tahoilla Euroopassa ja USA:ssa tehtyjen kuumeisten kokeilujen seurauksena graafisen teollisuuden käyttöön keksittiin rasterointimenetelmä: valokuva hajotettiin erikokoisten pisteiden tiheäksi verkoksi ja syövytettiin siitä painolaatta, *autotypia* – oman aikamme digitaalisten pikseleiden edeltäjä.

1900-luvun vaihteeseen mennessä menetelmä oli otettu kaikkialla käyttöön valokuvien tärkeimpänä painomenetelmänä. 1910-luvulla sen rinnalle nousi myös laadukas syväpainotekniikka, jossa lehtien sivut siirrettiin syövyttämällä kuparisylintereille ja painettiin nopeilla

Fortune-lehden valokuvaaja Margaret Bourke-White taltioi vuonna 1931 taiteellisissa otoksissaan mm. amerikkalaisia teollisuusmiljöitä.

Saksalaista valokuvajournalismia vuodelta 1932. Berliner Illustrirte Zeitung kertoi maastamuuttajien vaikeuksista ja kodittomien nuorten kurjuudesta Berliinissä. Leipzigiassa ilmestynyt Illustrirte Zeitung havainnollisti laman vaikutuksia kuvamontaasilla.

Aseiden ja sodan kuvasto on vallannut lehtien etusivut: Italialaisia lentopommittajia (L'illustrazione Italiana 1938), neuvostonainen kivääreineen (Ogonek 1934) ja Suomen presidentti Kyösti Kallio katsomassa ilmatorjuntatykin tähtäimeen Talvisodan aikana (L'illustration 1939). Neuvostoliiton aggressio Suomea kohtaan sai paljon huomiota länsi-eurooppalaisissa kuvalehdissä.

Muodin eleganssia 1920-luvulta: Les Elegances Parisiennes 1920 ja Illustrirte Zeitung 1925.

rotaatiokoneilla. Kaikkea, mitä voitiin valokuvata, voitiin nyt myös painaa ja levittää.

Valokuvan todentuntuisuus oli jotain ennen kokematon. Autenttisen todistusvoimansa ansiosta sitä alettiin hyödyntää paitsi lehtien uutiskuvina myös tieteellisen tutkimuksen käytössä, esimerkiksi lääketieteessä ja arkeologiassa. Eikä kestänyt kauaa, kun valokuvadokumentation arvo ymmärrettiin myös vakoilun ja kriminalistiikan työvälineenä.

Modernin valokuvajournalismin synty

Vanhat kuvalehdet kuten *L'Illustration*, *Illustrated London News* ja *Illustrirte Zeitung* siirtyivät vähitellen valokuvaan varsinkin muotokuvissa sekä ulkoilmatapahtumia uutisoidessaan. Alussa vallitsi etäinen yleiskuva suurista juhlatilaisuuksista, paraateista ja urheilukilpailuista. Kuningatar Viktorian hautajaiset vuonna 1901 oli ensimmäisiä joukkotapahtumia, joita tallennettiin laajoin valokuvareportaasein. Myös autotypiatekniikalla painetut värivalokuvat ilmesivät kuvalehtiin. Koska valokuvia oli helppo monistaa, ne kiersivät lehdestä ja maasta toiseen. Utiskuvien välitys nopeutui entisestään, kun kuvalennätinlinjoja otettiin käyttöön, ensimmäisenä Pariisiin ja Lontoon välille vuonna 1907. Kuvan muuntaminen elektroniseen muotoon oli näin alkanut. Sota ja sotilaat oli 1910-luvun tärkein uutismateriaali. Lehdet julkaisivat sivuillaan realistisia kuvauksia rintamaoloista valokuvaajien opittua ensimmäisen maailmansodan juoksuhaidoissa lähikuvauksen ja nopeiden tilanteiden tallentamisen.

Sodan jälkeen 1920-luvulla valokuvaustekniikan kehitys toi mukanaan yhä kevyemmät kamerat valovoimaisine objektiiveineen sekä herkät rullafilmit, minkä ansiosta valokuvaajat pääsivät huomaamatta lähelle kohteitaan ja tallentamaan tapahtumia myös sisätiloissa ilman

salamavaloa. Nopeasti liikkuvien kohteiden kuvaus, poikkeukselliset kuvakulmat ja ajankohtaiset yhteiskuntakriittiset aiheet uudistivat kuvalehtien ilmettä. Uudenlaisen kuvakerronnan tienraivaajia oli mm. *Berliner Illustrirte Zeitung*. Saksalais-ranskalainen lehtikuvaaja Gisèle Freund, joka aloitti uransa 1930-luvulla, muisteli myöhemmin: ”Nämä kuvat olivat eläviä, koska ihmiset eivät poseeranneet. Niiden myötä alkoi moderni valokuvajournalismi. Kuvan terävyys ei ollut enää itseisarvo. Tärkeintä oli kohde ja sen herättämä tunne.” Freundin mukaan valokuvasta itsestään oli tullut osa sitä historiaa, jota se kuvasi.

Edellä mainittujen kuvalehtien ohella Kansalliskirjaston kokoelmista löytyy lukuisia muitakin, joiden sivuilla sotien välisen ajan politiikka, arki ja kulttuurielämä levittäytyvät kuvamosaiikkina katseltavaksi. Tyylikäs amerikkalainen talouslehti *Fortune* dokumentoi taiteellisilla valokuvillaan amerikkalaisia työn ja teollisuuden miljöitä. Slaavilaisen kokoelman monet neuvostoliittolaiset kuvalehdet kuten *Prožektor* ja *Ogonek* levittivät propagandakuvaston ohella myös vivahteikasta kuvaa neuvostoyhteiskunnasta. Valokuvan poliittisesta käytöstä tarjoaa havainnollista materiaalia italialainen *L'Illustrazione*, jossa laadukas painotekniikka yhdistyi nationalistiseen ja militaristiseen mahtailuun.

Kuvanpainotekniikan kehitys 1800-luvun lopussa oli mahdollistanut myös korkeatasoiset painojäljenteet maalatusta taidekuvasta. Uutispiirtäjien ja -maalarien käyttöäidettä julkaistiin kuvalehdissä valokuvien rinnalla silloin, kun tarvittiin erityistä dramatiikkaa ja väriä. Mutta vähitellen se jäi vain mainonnan ja muotokuvien käyttöön. Kuvalehdissä ilmesyneet mainokset muuttuivatkin 1800-luvun pikkuilmoituksista iskeviksi monivärisiksi taidekuviksi, joiden graafinen design noudatteli aikakauden tyylivirtauksia.

Ranskalainen pilalehti *L'Assiette au Beurre* tervehti vuonna 1902 "ainoita venäläisiä veljiään, vallankumouksellisia". Münchenissä ilmestynyt *Simplicissimus* vitsailee Saksan parlamenttivaalien tuloksesta 1907.

Taide ja vitsi

Kuvalehdistä puhuttaessa ei voi unohtaa taide- ja pilalehtiä. Kirjaston kokoelmissa on esimerkiksi erinomainen valikoima 1900-luvun vaihteen loisteliaita taidelehtiä: Berliinissä julkaistu *Pan*, wieniläinen *Ver Sacrum* ja pietarilainen *Mir iskusstva* olivat vuosisadan vaihteen symbolismin, uusromantiikan ja art nouveau -tyylin edustajia, joissa hienot painopaperilaadut, kirjaitaiteellinen koristelu ja taideliitteet yhdistettiin kaunokirjallisiin ja esseistisiin teksteihin. Lukumäärältään rajoitettu tilaajakunta sai lehtien mukana taiteilijoiden etsauksia ja kivipiirroksia alkuperäisvedoksina. Englantilaislehti *The Studio* ja ranskalainen *L'Art et les artistes* keskittyivät myös visuaalisen ympäristön, taideteollisuuden ja taidekäsityön kysymyksiin, jonka kehitystä ne tallensivat runsaalla valokuva-aineistolla. Terävän poliittisen satiirin silmin aikansa tapahtumia rekisteröivät esimerkiksi saksalainen *Simplicissimus* ja jo 1800-luvulla aloittanut brittijulkaisu *Punch*.

Historia kuvana

Historiantutkimus ei tule toimeen ilman kuvia ja siksi myös kuvalehdet ovat sille tärkeä alkuperäislähde. Eri aikakausien atmosfääri ja ajanhenki tulvii niiden sivuilta katselijaa vastaan. Lehtien avulla on mahdollista seurata näkemisiä ja kuvaamistapojen muutoksia sekä tarkastella niihin liittyviä makutottumuksia, yhteiskunnallisia arvostuksia tai sukupuolisuutta koskevia asenteita. Lehtikuvitukset sisältävät myös faktatietoa lähes kaikilta ihmiselämän alueilta. Osana Kansalliskirjaston historiallisia kokoelmia vanhat kuvalehdet ilmentävät graafisen taiteen ja kirjapainotaidon erästä kehityskautta keksintöineen ja murroksineen. Ilman niiden tuntemista emme voisi täysin ymmärtää myöskään massamedioiden nykyisiä kehityspiirteitä. □

Kirjallisuutta

Albert, Pierre - Feyel, Gilles, *Photography and the Media. – A new history of photography*. Ed. by Michel Fritot. Köln 1998. S. 358–369.

Baudelaire, Charles, *Modernin elämän maalari ja muita kirjoituksia*. Suom. Antti Nylén. Jyväskylä 2001.

Freund, Gisèle, *Fotografi och samhälle*. Översättning Jan Stolpe. Stockholm 1977.

Gidalewitsch, Nahum, *Bildbericht und Presse. Ein Beitrag zur Geschichte und Organisation der illustrierten Zeitungen*, Tübingen 1956.

Hendell, Lauri - Vuorio, V.A., *Kirja ja kirjapainotaito*. Helsinki 1957.

Hietala, Marjatta, Maailmankuvan aineksia historiantutkijoille - esimerkkinä katastrofit. – *Muistiin painettua*. Kansalliskirjaston kulttuuriaarteita. Toim. Leena Pärssinen ja Esko Rahikainen. Keuruu 2004. (Helsingin yliopiston kirjaston julkaisuja 73) s. 129–132.

Häkli, Esko, Papper som kulturbärare. – *Ingen dag utan papper*. Red. Esko Häkli. Borgå 2008, s. 350–453.

Johannesson, Lena, *Xylografi och pressbild. Bidrag till trägravvyrens och den svenska bildjournalistikens historia*. Uppsala 1982. (Nordiska museets Handlingar 97.)

Osterhammel, Jürgen, *Die Verwandlung der Welt. Eine Geschichte des 19. Jahrhunderts*. München 2009.

Saraste, Leena, *Valokuva tradition ja todellisuuden välissä*. Helsinki 1966 (Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B 45.)

Uino, Ari, Autonomian ajan kuvalehdistö. – *Suomen lehdistön historia 8*. Toim. Päiviö Tommila. Jyväskylä 1991, s. 11-78.

Vuorenmaa, Risto-Juhani, Kuvan painaminen. – *Musta taide 10/1992*.

Painokoneet käynnissä
Fortunen kansikuvassa
1931

Tsaarinajan elokuvalehdet Slaviccassa

Slaavilaiseen kirjastoon hankittiin vuoden 2009 alussa merkittävä kokoelma venäläisiä elokuvalehtiä vuosilta 1908–1918. Keisariajan ”hopeakauden” Venäjällä kukosivat paitsi kirjallisuus ja muut korkeataiteet myös viihde-elämä ja populaarikulttuuri. Pitkään luultiinkin virheellisesti, että venäläisen elokuvan historia alkaa vasta lokakuun vallankumouksesta ja sen jälkeisestä kuuluisasta avantgarde-elokuvan virtauksesta, jonka edustajia olivat sellaiset maailmankuulut elokuvantekijät kuin Sergei Eisenstein ja Dziga Vertov. Venäjä oli kuitenkin jo ennen vallankumousta yksi maailman suurimmista elokuvantuottajista, ja elokuvissa käynti suosittua hupia. Nykyään tiedetään myös, että ajan elokuva oli korkeatasoista, ja jotkut venäläiset ohjaajat, kuten Jevgeeni Bauer ja Jakov Protazanov luetaan 1910-luvun parhaisiin elokuvantekijöihin koko maailmassa.

Elokuvahistorioitsijalle tässä aikakaudessa riittää siis tutkittavaa. Ikävä kyllä vain noin kymmenen prosenttia itse elokuvista on säilynyt. Siksi kaikki ajalta säilynyt materiaali on kullan arvoista. Venäjällä olikin onneksi myös laaja ja erikoistunut elokuvalehdistö. Lehtien

käsiinsä saaminen vain voi olla tuskaista – kyseessä olivat enimmäkseen pienilevikkiset ammattijulkaisut, ja elokuvaa pidettiin aikanaan liian rahvaanomaisena aiheena, jotta sille olisi kannattanut omistaa kirjastojen hyllymetrejä. Luultavasti näistä syistä lehdet eivät päätyneet aikanaan esimerkiksi Slaavilaisen kirjaston kokoelmiin vapaakappaleina. Venäjän kansalliskirjastosta lehdet tietysti löytyvät, mutta harvinaiset kappaleet ovat menneet niin huonoon kuntoon, että ne on asetettu käyttökieltoon.

Early Russian Cinema Online

Viime joulukuussa kuollut elokuvahistorioitsija Rašit Jangirov teki meille näiden ongelmien kanssa painiville suuren palveluksen kun kokosi tästä aineistosta hollantilaisen IDC Publishersin toimeksiannosta hienon kokoelman mikrofilmejä, joista tehty verkkoversio on nyt hankittu Slavicaan. *Early Russian Cinema Online* sisältää käytännössä kaikki tsaarinajan elokuvalehdet (toista sataa vuosikertaa!) helppokäyttöisessä muodossa. Aineisto on korvaamaton elokuvahistorioitsijoille, mutta tarjoaa paljon myös muille tämän ajan Venäjästä kiinnostuneille.

Teatralnaja Gazetan "Valkokangas" sivulla kuva Tšehovin Lokista. Elokuvan ohjasi J. A. Protazanov. Pääosissa Nikonova ja Mozžihin.

Iso osa aineistosta on erikoistunutta ammattilehdistöä, jossa uusimmat elokuvateattereiden paloturvallisuusmääräykset vuorottelevat elokuvavaihtajien tiedotteiden kanssa. Elokuva oli syntynyt vain noin 20 vuotta aikaisemmin, ja vielä 1910-luvun alussa siihen suhtauduttiin useammin teknisenä ihmeenä kuin taiteena. Jokin kahden kelan mittainen raina hyvässä elokuvateatterissa edusti mediateknologian huippua – samaa mitä internetpelit tai 3D-elokuvat tänä päivänä. Ei olekaan yllättävää, että lehtien sivuilla pääsee erityisen usein

esiin ihmislaji, joka on tainnut lukeutua perinteisen kulttuurihistoriankirjoituksen katvealueisiin: nörtit. Tsaarinajan propellipäät sauhusivat milloin mistäkin teknisestä uudistuksesta – erityisen innokkaasti seurattiin kaikkia haparoivia yrityksiä liittää kuvaan ääni ja väri.

Myös elokuvatekniikan mukanaan tuoma tiedonvälityksen murros on taltioitunut jälkipolville. Jo se, että kappale elämää saatettiin ottaa talteen ja toistaa, oli sata vuotta sitten ihme. Mutta että joku vei kameran todistamaan ajankohtaisia tapahtumia, ja tulos toistettiin eh-

kä parin viikon viiveellä toisella puolen maailmaa – se oli jo mielikuvituksellista! Niinpä, kun ranskalaisen *Pathé*-yhtiön uutisfilmit saatiin Venäjän valkokankaalle vuonna 1910, eräässä artikkelissa (innostuneisuudessaan väärentämättömästi noin 19-vuotiaan mieshenkilön käsialaa), enustettiin tulevaisuutta vuonna 2000: ”Ihminen istuu kotonaan ja parilla napin painalluksella pääsee näkemään kaiken mitä kyseisellä hetkellä maan päällä tapahtuu.” (Sine-fono 15/1910, 6)

Ehtii kunnolla itkeä tirauttaa

Elokuva ei kuitenkaan ollut vain totuudentorvi, vaan myös unelmatehdas. Haikeiden rakkausmelodraamojen täyttäessä valkokankaan, salin täytti toinen historiankirjoituksen harvemmin esiin nostama joukko: romantiikkannälkäiset naiset. Oltiin liikaa vaadittu, että he olisivat itse päässeet lehtien sivuilla ääneen, mutta he esiintyvät säännöllisesti erilaisten pilajuttujen stereotyyppinä, joiden kautta kommentoitiin elokuvaelämän ajankohtaisia ilmiöitä. Esimerkiksi vuonna 1913 keskusteltiin elokuvien pituudesta – aiemmin tyypillinen ohjelmisto oli koostunut valikoimasta lyhyitä pätkiä, mutta nyt tunnin haamuraja oli rikottu ja kokoillan elokuvan valtakausi odotti jo oven takana. Sine-fono-lehden pakinassa kaksi ystävättärtä punniskelee kysymyksen ulottuvuuksia:

– *En pidä yhtään lyhyistä draamoista. Juuri kun on pillahtamaisillaan itkuun niin näytelmä jo loppuu eikä edes tippa ehdi tulla linssiin. Minä pidän paljon enemmän pitkistä elokuviista. Siinä ehtii kunnolla itkeä tirauttaa, katsella sitten vähän yleisöä ja itkeä taas. Esimerkiksi ”Pompeijin tuho” – ehdin itkeä kolme kertaa, ja kerran jopa voihkaista.*

– *Kultaseni minä olen aivan eri mieltä. Minä pidän paljon enemmän lyhyistä draamoista ja yleensä siitä että ohjelmassa on paljon erilaista. Ensin sydän pakahtuu draamasta. Ah! Ja sitten tulee yhtäkkiä: ”Vuorimaisia Sveitsissä” ja*

niin kaunista valssia että... (Sine-fono 2/1913, 18–19)

Tolstoi, Šaljapin, Stanislavski

Elokuva oli populaarikulttuuria ja viihdettä. Mutta vaikka tsaarinajan elokuvasta ei ole tapana kirjoittaa samassa lauseessa venäläisen kulttuurin suurimpien saavutusten kanssa, lehtien sivuilla vilahtelee myös monia tuttuja marmoripäitä. Kirjailija Leo Tolstoi oli aikansa julkkis, ja ehti vuonna 1908 myös kameran eteen. Venäläisen elokuvan pioneerin, pietarilaisen Aleksandr Drankovin, tuottamat uutiskuvat ovat säilyneet näihin päiviin. 80-vuotias kirjailija oli mitä ilmeisimmän erittäin innostunut elokuvasta, ja halusi nähdä itseään esittävän katkelman useampaan kertaan. (Sine-fono 1/1909, 7). Kahta vuotta myöhemmin kamerat palasivat Jasnaja Poljanaan surullisemmissa merkeissä. Tolstoin kuolemasta ja hautajaisista vuonna 1910 muodostui suuri mediaspektaakkeli, jonka kuvaamisesta elokuvayhtiöt kilpailivat.

Oopperatahti Fjodor Šaljapin taltioitui hänenkin filminauhalle. Šaljapin esiintyi vuonna 1915 elokuvassa *Tsaari Iivana Julma*, ja hänen esiintymisensä herätti suurta mielenkiintoa. Oopperalaulajalle työ mykkäelokuvassa oli vähintäänkin haaste. Hän tunnustikin, että oopperatyö ei ollut koskaan ollut niin uuvuttavaa kuin elokuvakuvaukset, mutta kokemus oli ollut antoisa (Vestnik kinematografii 282/1915, 24). Vastaanottokin oli suopea: ”Mykän Šaljapinin roolityöstä puhuttaessa voi toistaa kaikki samat ylistyssanat kuin hänen oopperasuorituksestaan saman aiheen parissa”, intoutui kriitikko. (Sine-fono 1/1915, 57). Toisaalla oltiin epäilevämpiä: ”Esiintyessään kinematografissa F. I. Šaljapin on syvällisesti ajatellut ja omaperäisesti toteuttanut vain suorituksensa materiaalsen puolen, mutta taiteellisessa mielessä on suhtautunut siihen anteeksiantamattomalla kevytmielisyydellä. (Pegas

1/1915, 91) Muuan näyttelijäkollega tuumaili, ei aivan vailla ironiaa, että Šaljapinin ilmaisu sopii elokuvaan hyvin, tähän muutenkin ”hui- too sekä käsillään että jaloillaan”. (Sine-fono 20/1914, 17)

Elokuva alkoikin saada taiteen edustajien huomiota, ja lehdissä pohdittiin paljon mm. my- kän elokuvan vaatiman näyttelijäteknii- kan erityislaatu- a. Jopa 1900-lu- vun alun suuri näyttelijä- pedagogi Konstantin Sta- nislavski joutui haastat- telussa kommentoimaan tontilleen tunkeutunutta uutta välinettä. Stanislavski oli varauksellinen, mutta suostui lausumaan, että ”jos elokuvaa tar- peeksi tutkitaan, ja jos sen ottavat käsiinsä hen- kiselle kulttuurille omis- tautuneet ihmiset, se voi auttaa liittämään suuria kansanjoukkoja yhteiseen kulttuurielämään.” (Sine- fono 16/1914, 23) Tämä oli herrasmiehen lausun- to, toisaalla Stanislavski – saatuaan varmaan sadan- nen kutsun esiintyä elokuvassa – tiedotti: ”Mi- nulla ei ole mitään elokuvaa vastaan, enkä kiellä Taiteellisen teatterin näyttelijöiltä elokuvanäy- telmiin osallistumista, mutta en myöskään tahdo omalla esimerkilläni näitä vierailuja rohkaista” (Rampa i žizn 24/1916, 14)

”Ottaa sen taiteena vakavasti”

Elokuva saikin pitkään taistella kulttuurisesta kansalaisuudesta vanhempien taiteiden keskellä. Yhä useampi alkoi kuitenkin ottaa sen taiteena

vakavasti, ja se muuttui 1910-luvun aikana vi- suaalisesta viihdykkeestä ja attraktiosta todelli- seksi taide- ja kulttuurituotteeksi. Vuonna 1915 elokuvalle perustettiin ensimmäinen ”paksu” kulttuurilehti *Pegas*, ja vanhat lehdet alkoivat saada pelkkien tiedotusläpysköjen sijaan vaka- vien taidejulkaisujen piirteitä. Elokuva kehiti

Vera Holodnaja

ti myös oman uuden julkisuuden lajinsa, eikä sen tarvinnut enää ka- lastella muiden taitei- den kuuluisien edus- tajien suosiollista huo- miota – elokuvatähdet kuten Vera Holodnaja ja Ivan Mozzuhin ko- hosivat vallankumouk- sen vuosina varmasti Venäjän tunnetuim- miksi ihmisiksi heti tsaariperheen jälkeen.

Keisariajan vii- meisiä vuosia Venäjäl- lä leimasivat toisaalta maailmansota ja vallan- kumouksellinen liikeh- dintä toisaalta moder- nistinen korkeakult- tuuri. Tätäkin kaikkea elokuva ja elokuvaleh-

distö omaan tyliinsä rekisteröivät. Mutta Sla- vicaan hankittu hieno aineisto tuo valokeilaan vielä yhden puolen tästä ristiriitaisesta ajasta: huvittelunhaluisen ja huumorintajuisen, moder- nista teknologiasta innostuneen ja suuria tunne-elämyksiä hakevan hopeakauden Venä- jän. □

Kirjoittaja tekee tsaarinajan elokuvakulttuurista väitöskirjaa Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineeseen.

Bakkantteja ja prinsessoja

Kirjoja Léon Bakstin taiteesta

Mainio yhteensattuma, että Kansalliskirjasto sai juuri tänä keväänä vastaanottaa Léon Bakstin taidetta käsittelevän kirjalahjoituksen Marimekon eläkkeellä olevalta suunnittelujohtajalta Hilikka Rahikainen-Haapmanilta. Tänä vuonna juhlitaan näet Sergei Djagilevin Ballets Russes -baletti-seuruetta.

Pablo Picasson litografia ystävästään Léon Bakstista vuodelta 1922.

Kaksi bakkantia baletista Narcisse. Bakst suunnitteli 1911 Narcisse-baletin käsikirjoituksen, puvut ja lavastuksen.

Tasan sata vuotta sitten, touko-kesäkuussa 1909, pariisilaiset saivat ensi kerran ihastella venäläisiä tanssijoita. *Ballets Russes* ei milloinkaan toiminut Venäjällä, sen kotikaupunkeja olivat Pariisi, Monte Carlo, Lontoo ja Madrid. Djagilev oli hyvä organisaattori ja utelias taiteentuntija, hän osasi saattaa yhteen uuden musiikin, kuvataiteen ja tanssitaiteen tekijät, ja heihin kuului itseoikeutetusti myös kuvataiteilija Léon Bakst.

Armi Ratia ja Bakst

Léon Bakstin (1866–1924) taidetta sekä lavastus- ja pukuluonnoksia sisältävät kirjat tulivat Hilikka Rahikainen-Haapmanille testamenttilahjoituksena Marimekon perustajalta Armi Ratialta. Kirjoissa on hänen uljaat signeerauksensa ja merkinnät 1960-luvun alkuvuosilta. Ei ole vaikea kuvitella miksi Armi Ratia on aikaan nämä teokset hankkinut. Léon Bakst oli

viime vuosisadan tunnetuimpia näyttämöpukujen suunnittelijoita. Hänen työnsä voi olettaa kuuluvan jokaisen tekstiilialan ammattilaisen ja pukusuunnittelijan yleissivistykseen.

Toinen syy on ehkä ollut Bakstin pukujen kankaat. Taidekustantaja Maurice de Brunoffin vuonna 1913 julkaisemassa *L'art decoratif de Léon Bakst* -foliossa pukujen värit hehkuvat upeasti. Bakst yhdistelee rohkeasti vihreää ja sinistä, tumman ja vaalean punaista, sinistä ja ruskeaa, oranssia ja liilaa. Kankaissa on selkeitä geometrisiä kuvioita tai isoja, tyylieltyjä kukkia ja kasviaiheita. Näyttämöpukujen kuvat maalattiin tai kirjailtiin suoraan kankaalle, mutta Armi Ratia suunnittelijoinen saattoi toteuttaa samankaltaista värien ja muotojen fantasiaa painokankaissa. Olisivatko jotkut Maija Isolan 1960-luvulla suunnittelemat Ornamentti-sarjan kankaat saaneet herätteitä Bakstin pukukankaista? Tätä on varmaan joku minua valistuneempi jo selvittänyt.

Loistopainoksia balettiyleisölle

Lahjoituskirjoista vanhin ja painotyöltään, väreiltään sekä ulkoasultaan loistokkain on edellä mainittu *L'art decoratif de Léon Bakst*. Nimiö-sivua vasten on valokuva Léon Bakstista ja hänen nimikirjoituksensa. Kirja alkaa Arsène Alexandren esseellä Bakstista ja tanssipuvusta. Alexandre (1859–1937) oli ranskalainen taidekriitikko, joka kirjoitti mm. *Figaroon*. Hän kuvailee kuinka Bakst näki puvut liikkeessä, aivan uudella tavalla verrattuna 1800-luvun balettilitografioihin, joissa tanssijatar näyttää puvun kahlitsemalta. Alexandren esseetä seuraa runoilija Jean Cocteau (1889–1963) osuus. Cocteau kirjoittaa huomioita näkemistään kymmenestä näyttämöteoksesta, mukana mm. *Faunin iltapäivä* ja *Sheherazade*. Teksteissä viehättää aikalaisen todistus ja nuoren miehen näkökulma. Kirjan pääosan muodostavat 77 hienosti silkkipaperil-

la suojattua kuvasivua, 63 kuvaa liittyvä baletteihin. Brunoff julkaisi kirjan samanaikaisesti ranskaksi ja englanniksi, olihan Lontoo Ballets Russesin kiertueiden vakiokohde. Lisäksi valmistettiin 80 kappaleen erikoislaitos, johon oli liitetty Bakstin signeeraama akvarellikuva.

Bakstia kiinnosti Kreikan antiikki, mutta värikkäänä ja primitiivisenä, toisin kuin aikalaisensa Isadora Duncanin valkeaan verhottu kreikkalaisuus. Sensuelli (ja tuohon aikaan niin muodikas) itämaisyyden tunnetuinta Bakstia, puolialastomat, avoimen eroottiset, huntuihin ja haaremihousuihin puetut tanssijattaret ja tummahipiäiset orjat. Bakst suunnitteli myös tanssijoiden meikit, joissa hän keikeli epätavallisia värejä, kuten vihreää, liilaa ja hopeanharmaata. Ranskan 1600- ja 1700-luvut olivat Bakstin kolmas rakkaus. Yhä uudelleen hän palasi Versaillesin teatraaliseen miljöhön.

Bakstin taiteilijanurasta

Alexandre Koganin julkaisema ja André Levinsonin kirjoittama *Histoire de Léon Bakst* on vuodelta 1924. Teos on ilmestynyt myös saksaksi ja englanniksi. André Levinson (1887–1933) syntyi Pietarissa, näki nelivuotiaana ensimmäisen balettinsa, *Prinsessa Ruususen*, ja alkoi kirjoittaa tanssista 1909. Hänen ensimmäinen julkaisunsa oli kirjanen Akseli Gallén-Kallelan taiteesta (1908). Venäjältä hän lähti vallankumousta pakoon ja asettui 1921 Pariisiin, missä alkoi opettaa Sorbonnessa. Levinsonista tuli Ranskassa merkittävä tanssikriitikko ja hän julkaisi useita tanssia käsitteleviä kirjoja.

Histoire de Léon Bakst kertoo taiteilijan opinnoista (mm. Edelfeltin oppilaana Pariisissa 1890-luvun lopulla) ja urasta, hänen osallisuudestaan *Mir iskusstvan* eli Taiteen maailman taiteilijapiiriin, hänen lavastussuunnitelmistaan ja pukusuunnittelustaan, hänen matkoistaan ja

Prinsessa Aurora baletista Prinsessa Ruusunen, jolle Djagilev antoi uuden nimen The Sleeping Princess (1921).

ystävistään. Levinsonin teksti on vuodelta 1922, siis kahta vuotta ennen Bakstin kuolemaa. Kirja on painettu paksulle käsintehdyille paperille ja kuvitettu tavattoman kauniisti piirroksilla, vinjeteillä ja 68 väripainokuvalla. Nimiöaukeamalla on värikuva Modiglianin maalaamasta Bakstin muotokuvasta.

Nukkuva prinsessa

Kolmas kirja liittyy Bakstin elämän loppuvaiheen suurponnistukseen, Prinsessa Ruususen visualisointiin. Maurice de Brunoffin kustantama *L'oeuvre de Léon Bakst pour La belle au bois dormant* julkaistiin 1922 viitenäsatana numeroituna kappaleena. Armi Ratialle päätyi no 254. Kirjan alussa on litografiana Pablo Picasson

Susi baletista The Sleeping Princess (1921). Baletin lopussa on satujen kavalkadi, jossa tanssivat myös Punahilkka ja susi.

piirros ystävästään Bakstista. Kirjassa on kaksi pientä ja 54 kookasta värikuva baletin puvuista ja näyttämökuvista. André Levinsonin laaja essee kertoo Prinsessa Ruususen kantaesityksestä Pietarissa 1890 ja etenee Sergei Djagilevin ja Ballets Russes -ryhmän toteuttamaan versioon Lontoossa 1921.

Prinsessa Ruusunen oli Léon Bakstille yhtä innostava lapsuuden elämys kuin Levinsonille. Hän sai tartunnan teatterin ja baletin maailmaan. Bakst haaveili aina Ruususen visualisoinnista. Vuonna 1916 hän pääsi suunnittelemaan pukuja Anna Pavlovan tanssiryhmän New Yorkin kiertueelle, mutta baletista esitettiin vain lyhennetty versio. Bakst ei uskaltanut torpedoiden pelossa ylittää Atlanttia, joten hän ei voinut valvoa pukujen ja lavastuksen toteu-

Paha haltijatar Carabosse, joka unohdettiin kutsua prinsessa Auroran ristiäisiin.

tusta. Tuotanto epäonnistui, eikä säilynyt Pavlovan ohjelmistossa.

New Yorkiin tehdyistä suunnitelmista oli kuitenkin hyötyä, kun Djagilev pyysi Bakstia Lontoon Alhambra-teatterissa 1921 toteutettavaan Ruusus-produktioon. Bakst apulaisineen suunnitteli kuudessa viikossa yli 300 pukua ja kuusi näyttämökuvaa. Visuaalisesti liikuttiin enimmäkseen Ludvig XIV:n ajassa. Baletti toteutettiin Marius Petipan alkuperäiskoreografian pohjalta, mutta musiikkiin ja tansseihin tehtiin muutamia lisäyksiä. Djagilev oli toivonut baletin pelastavan ryhmän heikon talouden, mutta toisin kävi. Lontoolaiset eivät olleetkaan innostuneita ”vanhanaikaisesta” baletista, sesongista tuli isot tappiot, ja Ruususen puvut ja lavasteet jouduttiin jättämään Englantiin pantiksi, kun ryhmä lähti maasta.

Prinsessa Ruusunen jäi Bakstin ja Djagilevin viimeiseksi yhteistyöksi. Heidän välinsä olivat jo aiemmin säröilleet, mutta nyt ne rikkoutuivat lopullisesti. Työn ja sairauksien uuvuttama Bakst kuoli 58-vuotiaana Pariisissa, joulukuussa 1924. – Bakstista kertovat kirjat ovat alkuperäispainoksina keräilijöiden suosikkeja, mutta niitä on julkaistu myös uusina edullisina laitoksina. Hänen suunnittelemaansa pukuja voi käydä katsomassa Tukholman tanssimuseossa, jossa on juuri avattu juhlanäyttely Venäläisestä baletista Pariisissa 1909–1929. Pukujen värihehkusta saa käsityksen, mutta niiden liikkeen joutuu kuvittelemaan. □

Tiina Suhonen opettaa tanssin historiaa mm. Teatterikorkeakoulussa ja Suomen Kansallisbaletin Balettioppilaitoksessa.

Lääketieteen historiaa Kansalliskirjastossa. Konstantinus Africanuksen Theorica Pantegni ja antiikin Kreikan lääketieteen kehitys nykypäiviin. Asiantuntijoina ja esitelmöitsijöinä ystävien illassa 5.6.2009 professori Matti Haltia, professori Heinrich von Staden, Institute for Advanced Study, Princeton, FM Outi Kaltio sekä professori Heikki Solin.

Kansalliskirjaston ystävät seurasivat kiinnostuneina lääketieteen historian esitelmää kirjaston kauniissa kupolisalissa.

Tutkija Outi Kaltio ja Theorica Pantegni, lääketieteen käsikirjoitus 1100-luvulta.

Constantinus Africanus: Theorica Pantegni

ENSIMMÄINEN KATTAVA LATINANKIELINEN LÄÄKETIETEEN YLEISESITYS

Tutkija Outi Kaltion haastattelu

1. Kuka oli Constantinus Africanus?

Constantinus Africanus oli alkujaan luultavasti tunisialainen kauppias, joka eli 1000-luvulla (kuoli ennen 1098/9). Hänestä tiedetään vähän mitään varmaa. Tarinan mukaan hän saapui matkoillaan Etelä-Italian Salernoon, jossa jär-

kyttyi Salernon lääketieteellisen koulun alkeellisuudesta. Tämän jälkeen Constantinus olisi joidenkin vuosien ajan opiskellut lääketiedettä ja kerännyt lääketieteellistä kirjallisuutta. Hän palasi Salernoon, kääntyi kristityksi ja asettui Monte Cassinon luostariin, jossa hän käänsi arabiankielistä lääketieteellistä kirjallisuutta latinaksi. Constantinus oli keskeinen henkilö arabialaisten teosten käännösohjelmassa ja lääke-

tieteellisen tietämyksen välittymisessä keskiajan Eurooppaan. Tärkein hänen nimissään olevista käännöksistä on *Theorica Pantegni*.

2. Millainen teos Constantinus Africanuksen *Theorica Pantegni* on? Miten monta varianttia tunnetaan ja mikä sen merkitys on lääketieteen historiassa?

Theorica Pantegni on osa *Liber Pantegnia*, joka on ensimmäinen kattava latinankielinen lääketieteen yleisesitys ja oppikirja. *Liber Pantegnis* on kaksi osaa, *Theorica* ja *Practica*. *Theorica Pantegni* on käännös ja mukaelma persialaisen lääkärin Haly Abbasin (n. 930–994) arabiankielisestä alkuperäisteoksesta *al-Kitâb al-Malakî*. *Practica Pantegni* käännettiin ja koottiin useamman arabiankielisen teoksen pohjalta vaihteittain. Molemmissa osissa on kymmenen lukua. Osat ovat itsenäisiä kokonaisuuksia ja niitä kopioitiin myös erikseen; monissa teoksen käsikirjoituksissa on vain jompikumpi osa (Helsingin käsikirjoituksissa pelkkä *Theorica*). Kuten osien nimet kertovat, *Theorica* kattaa lääketieteen teorian ja *Practica* käytännön. *Theoricassa* käsitellään anatomiaa, eri elinten tehtäviä, kehon toimintoja, kuten hengitys ja ruuansulatus, terveydentilaan vaikuttavia ulkoisia tekijöitä kuten ravinto ja ilmasto, sairauksia ja niiden syitä, taudinkulkua ja tautiennusteita. Teoreettisena pohjana on antiikin lääketieteestä periytyvä humoraalioppi, eli oppi neljästä peruslaadusta ja ruumiinnesteestä. Terveyden katsottiin merkitsevän nesteiden tasapainotilaa kehossa, ja sairauden tämän tasapainotilan järkkymistä.

Theorica Pantegnin käsikirjoituksia on säilynyt yli 70. Jokainen käsikirjoitus on yksilöllinen omine erityispiirteineen ja kopiointivirheineen, puutteineen ja lisäyksineen, ja sen suhteen, onko käsikirjoituksessa säilynyt koko teos vai vain osa siitä. Loppujen lopuksi teok-

sen teksti on kuitenkin kaikissa käsikirjoituksissa verrattain yhtenäinen. *Theorica Pantegni* on tehty myös kaksi renessanssipainosta (Lyon v. 1515 ja Basel v. 1539).

Theorica Pantegni (*Liber Pantegni*) on erittäin merkittävä lääketieteen historiassa, koska se on ensimmäinen latinan kielellä kirjoitettu lääketieteen yleisesitys ja oppikirja. Teos vaikutti ilmestyksen lailla keskiajan Euroopassa, ja siitä tuli nopeasti ensimmäisten yliopistojen keskeinen lääketieteen oppi- ja käsikirja 1100–1200-luvuilla. Haly Abbasin alkuperäisteoksesta tehtiin myös toinen, kirjaimellinen latinannos. Nämä molemmat syjäytti myöhemmin latinankielinen käännös toisesta arabialaisesta mestariteoksesta, Avicennan Lääketieteen kaanonista.

3. Miten näin harvinainen keskiaikainen käsikirjoitus on päätynyt Kansalliskirjastoon?

Käsikirjoitus päätyi Helsingin yliopiston kirjastoon (nykyisin Kansalliskirjasto) Venäjältä keisarillisena lahjoituksena vuonna 1832. Käsikirjoitus kuului todellinen valtioneuvos Joseph von Rehmannin lääketieteelliseen kirjakokoelmaan. Rehmann oli keisari Nikolai I:n henkilö lääkäri. Hänen kuoltuaan keisari lunasti kirjakokoelman ja lahjoitti sen 1832 Helsingin yliopiston kirjastolle.

4. Miten nuori tutkija kiinnostui 1100-luvun käsikirjoituksesta?

Olin hiljattain valmistunut maisteriksi vuonna 2005, kun minut kutsuttiin projektiin tekemään käsikirjoituksesta digitaalinen transkriptio ja alustava käännös tulevaisuuden editiota varten. Halusin kuitenkin ottaa isomman roolin käsikirjoituksen tutkimisessa, ja niin siitä tuli väitöskirja-aiheeni. Väitöskirjani tulee olemaan tieteellinen editio ja kommentaari Theo-

rica Pantegnin viidennessä luvusta. Väitöstutkimukseeni perustuen tutkimusryhmällämme on tarkoitus laatia koko Theorica Pantegnin editio ja käännös.

5. Kerrotko hieman tarkemmin päivittäisestä tutkimustyöstäsi.

Tutkimusprojekti alkoi Kansalliskirjaston käsikirjoituksen digitoinnilla ja transkription laatimisella. Päivittäisessä tutkimustyössä käytän näitä digitaalisia valokuvia ja käsikirjoituksesta laatimaani transkriptiota. Minulla on digitaalisia kopioita myös muista Theorica Pantegnin säilyneistä käsikirjoituksista. Käytän työssäni kahta tietokonetta, joilta katson käsikirjoituskuvia ja vertailen eri käsikirjoitusten tekstiä keskenään. Kartoitan käsikirjoitusten eroja ja yhtäläisyyksiä. Editiota varten dokumentoin tietyistä käsikirjoituksista kaikki eroavuudet.

6. Millainen maailma aukeaa tämän teoksen kautta?

Theorica Pantegnin sisältö on nimensä mukaisesti varsin teoreettinen. Oppi on hyvin pitkälle vietyä, ja vaati epäilemättä monen vuoden opiskelun, jotta sen kaiken hallitsi. Näiden oppien mukaan toteutettu potilaan hoito on ollut yksilöllistä ja kokonaisvaltaista; se ottaa huomioon kunkin henkilökohtaiset ominaisuudet ja elämäntilanteen, sekä lukuisan joukon ulkoisia terveyteen vaikuttavia tekijöitä.

7. Missä määrin teoksen lääketieteellisissä käsityksissä tai ohjeissa on sellaista, mikä pitää paikkaansa yhä tänään?

Humoraalioppi ei tietenkään pidä enää paikkaansa. Siinä mielessä koko teoksen teoreettinen perusta ja sen pohjalta tehdyt johtopäätökset ovat kaikki vääriä. Kuitenkin jotkin käytän-

nön havainnot tietyistä oireista ja sairauksista ja esimerkiksi ilmaston ja ravinnon vaikutuksesta ihmisen terveyteen pitävät paikkansa osittain edelleen, kuten myös se, että mielenliikutukset (esim. viha, suru, ”stressi”, rakastuminen) vaikuttavat ihmiseen fyysisesti.

8. Miten paljon tekstissä on sellaista, mitä ei 2000-luvun lukija ymmärrä vaikka latinaa osaakin?

Tähän mennessä vaikeinta on ollut ymmärtää oppi kehon toimintoja (esim. hengitys, ajattelu, lisääntyminen) ohjaavista voimista ja hengittä, ja on siellä paljon muutakin, jota ei antiikin ja keskiajan lääketieteeseen perehtymätön ymmärrä. Mutta uskon, että aiheeseen hyvin perehtyen kaikki on periaatteessa ymmärrettävissä, vaikka monet käsitykset oudoilta tuntuvatkin.

9. Millaista on kierrellä kirjastoissa eri puolilla maailmaa tutustumassa teoksen eri versioihin? Miten vertailisit niitä kansalliskirjaston kappaleeseen?

Tutkimusmatkat ovat toki hauskoja ja mielenkiintoisia, mutta rankkoja. Ne pitää ensinnäkin valmistella erittäin hyvin: ottaa mielellään etukäteen yhteys kirjastoon, varmistaa että aineisto on saatavilla ja sopia tulostaan. Eri kirjastoissa on aina eri käytännöt ja eriasteinen byrokraatia, ja pitää huolehtia, että tarvittavat dokumentit, suositukset ym. ovat kulloinkin mukana. On kiehtovaa saada eteensä käsikirjoituksia ja tutkia niiden tekstiä. Aikaa ei ole kuitenkaan koskaan tutkimusmatkoilla tarpeeksi, ja päivittäin voi joutua vaihtamaan kaupunkia tai ainakin kirjastoa. Käsikirjoitusten perusteellinen tutkiminen ei siis ole matkan aikana mahdollista, ja niinpä tärkeimmistä käsikirjoituksista pitääkin hankkia jäljennökset tarkempia tutkimuksia varten.

Olen nähnyt Kansalliskirjaston kappaletta hienompia ja vaatimattomampia käsikirjoituksia. Joissakin on värikkäitä ja koristeellisia initiaaleja ja kultaustakin, joita ei Kansalliskirjaston käsikirjoituksessa ole. Toisaalta monet käsikirjoitukset näyttävät tavanomaisemmilta, keskenään enemmän samanlaisilta ja säästeliäämmiin tehdyiltä kuin Helsingin käsikirjoitus.

Tekstinsä puolesta Kansalliskirjaston käsikirjoitus poikkeaa verrattain paljon muista käsikirjoituksista. Siinä on omalaatuista virheitä, ja pois jääneitä/jätettyjä kohtia on myöhemmin täydennetty sivujen marginaaleihin. Olen kuitenkin löytänyt Pariisista yhden tekstimuodoltaan Kansalliskirjaston käsikirjoitusta erittäin läheisesti vastaavan käsikirjoituksen. Nämä

kaksi käsikirjoitusta ovat selvästi läheistä ”sukua” toisilleen.

10. Mitä merkitystä tutkimukselle olisi Theorica Pantegniin julkaisemisessa verkkoversiona?

Jos eri käsikirjoituksia julkaistaisiin verkossa, se tietenkin helpottaisi niiden tutkimista suuresti, kun ne olisivat helposti kaikkien saatavilla, eikä välttämättä aina tarvitsisi matkustaa alkuperäisten luo tai tilata kopioita. Verkkoversiota voisi myös päivittää lisätiedon karttuessa, ja tähän voisi luultavasti osallistua useampi tutkija kuin perinteiseen julkaisuun. □

Kysymykset Kristiina Hildén ja Esko Rahikainen

Theorica Pantegni. Epidemia-käsitteen erittelyä koristeellisin koukeroin.

Theorica Pantegni

Kansalliskirjaston vanhimmasta, 1100-luvulta peräisin olevasta sidotusta käsikirjoituksesta Theorica Pantegnista laaditaan parhaillaan ensimmäistä tieteellistä editiota, englanninkielistä käännöstä ja julkaisua. Vuonna 2006 käynnistyneestä julkaisuhankkeesta vastaa Helsingin yliopiston tutkimusryhmä, johon kuuluvat filosofian maisteri Outi Kaltio, neuropatologian emeritusprofessori Matti Haltia ja klassillisen filologian emeritusprofessori Heikki Solin.

Käsikirjoitus on digitoitu Kansalliskirjaston Mikkelissä sijaitsevassa Kansallisessa digitointikeskuksessa, ja seuraavaksi on vuorossa käsikirjoituksen elektronisen näköispainoksen julkaiseminen.

Projektin edistämiseksi Helsingissä järjestettiin 4.–6. kesäkuuta kansainvälinen symposium, jossa esiintyi alan parhaita asiantuntijoita Euroopasta ja Yhdysvalloista.

Yritysarkistolöytöjä Elkassa

Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto Elka on valtakunnallinen säätiön ylläpitämä yksityinen keskusarkisto, joka kokoaa ja säilyttää yritysten, elinkeinoelämän järjestöjen ja elinkeinoelämässä toimineiden henkilöiden arkistoja. Elkan toiminta perustuu lakisääteiseen valtioneapuun ja Mikkelin kaupungin myöntämään vuosittaiseen avustukseen. Muu rahoitus hankitaan arkistojaan luovuttavilta yrityksiltä.

Säilytyksen periaatteet

Elkan tavoitteena on tallettaa arkistoja maamme elinkeinoelämän erityyppisistä yrityksistä, järjestöistä ja yksityishenkilöiltä. Arkiston säilytysarvo riippuu arkiston sisällöstä siten, että sen avulla voidaan nähdä organisaation toiminnan pääpiirteet. Tuleville sukupolville ja tutkimuksen käyttöön talletetaan erityyppisiä arkistoja eri toimialoilta, eri puolilla Suomea toimineista yrityksistä ja erikokoisista yrityksistä. Arkistoja on Elkan 28-vuotisen toiminnan aikana saatu pysyvään talteen 23 hyllykilometriä. Uutena aineistona on tulossa ja jo tullutkin sähköisten tallenteiden vastaanottaminen. Tärkein asia on tiedon säilyttäminen. Se merkitsee aivan uuden aikakauden ja erilaisten säilytysmenetelmi-

en kehittämistä, vaikka asiakirjojen tietosisältö ei ole muuttunut. Ainoastaan tiedon formaatti on muuttunut. Useat yritysten asiakirjasarjat Elkassa alkavat paperimuodossa ja yhä useammin jatkuvat sähköisessä muodossa.

Elkan organisaatio

Elka työllistää 36 henkeä, joista 15 henkeä hoitaa Elkan perustehtävää, yritysten ja järjestöjen arkistoihin liittyviä tehtäviä. Elinkeinoelämää palvelevan toiminnan lisäksi Elka on saanut puolustusministeriöltä toimeksiannon kunnostaa Helsingissä toimineen ja nyt Kansallisarkistoon kuuluvan *Sota-arkiston* järjestämättömän aineiston, noin 15 hyllykilometriä. Mikkelissä tehtävän kunnostuksen jälkeen aineisto siirretään takaisin Helsin-

KUVA: JARMO LUOMAAHO

Yrityksen arkistoa, hyllyvälit täynnä mappeja, joten on käveltävä melkein katossa.

kiin Kansallisarkistoon. Projektissa työskentelee 22 henkeä ja se kestää vuoteen 2013. Projekti on käynnistynyt hyvin ja siihen on odotettavissa vastaavia järjestämisprojekteja lisää.

Paperista sähköiseen tallennukseen

Vaikka maailma vähitellen siirtyy sähköiseen tiedontallennukseen, Elka käsittelee myös paperiarkistoa vielä pitkään tulevaisuudessakin. Tärkeimmät asiakirjat tulostetaan edelleen paperille ja allekirjoitetaan perinteisellä tavalla. Seuraava vaihe sähköiseen tallennukseen siirtymisessä on, että paperilla oleva asiakirja on aluksi tulostettu ja se on talletettu myös sähköisessä muodossa. On päätettävä, kumpi on virallinen alkuperäinen asiakirja, paperinen vai sähköinen ver-

sio, kun sähköinen versio on saatettu sellaiseen muotoon, että sitä ei enää voi muuttaa.

Yrityksen toiminnan päättyessä arkiston kohtalo voi olla varsin moninainen. Joskus se otetaan huomioon hoidettavien asioiden joukossa, joskus sen asemaa ei huomata tai haluta huomata ollenkaan ja arkisto jää heitteille. Uusi tilojen käyttäjä saattaa huomata arkiston arvon ja ohjaa sen oikeaan säilytykseen tai se toimitetaan kierrätykseen tai kaatopaikalle. Sähköisen tallenteen unohtuessa jonkin ajan kuluessa aivan varmasti häviää bittiavaruuteen. Paperiarkistot sen sijaan saattavat säilyä vuosikymmeniä ullakoilla, kellareissa tai muualla piilossa ja unohduksissa. Jossakin muutosprosessin yhteydessä ne sitten parhaassa tapauksessa löytyvät ja tulevat julkisuuteen.

Kangasalan urkutehtaan arkisto pelastettiin kaatopaikalta.

Vaarassa tuhoutua

Usein käy niin, että yrityksen arkisto on kadoksissa, eikä kukaan enää tiedä, onko se hävitetty tai siirretty ”turvaan” jonnekin. Ajan kuluessa sen säilytyspaikka saattaa jäädä täysin unohduksiin. Näin voi käydä siksi, että yksityisten yritysten ei ole lain mukaan pakko säilyttää asiakirjojaan kuin kirjantitolain ja verotuksen takia määrääjän. Osakeyhtiölaissa on myös mainittu tiettyjä säilyttämismahdollisuuksia, mutta ei varsinaista arkiston pysyvää säilytysmääräystä. Rikollisessa toiminnassa syntyneitä arkistoja on yritetty mm. polttaa, mutta mapeissa oleva aineisto ei helpolla edes pala ja näin on arkistoja säilynyt huonoina esimerkkeinä.

Elkassa on monia yritysarkistoja, jotka ovat olleet vaarassa tuhoutua joko tahallisesti, vahingossa tai että yrityksen omistajaa ei enää ole olemassa ja arkisto on unohduksissa, kunnes se jonkun muun asian yhteydessä uudelleen ”löydetään”.

Konkurssiarkistot

Konkurssiarkistot ovat yleensäkin suuressa vaarassa joutua hukkaan, kun pesänhoitajan vastuu asiakirjoista päättyy 10 vuoden kuluttua konkurssista. Suurilla konkurssiyhtiöillä on usein eläkeläis- tai perinneyhdistyksiä, jotka ovat Elkan kannalta hyviä yhteistyökumppaneita arkiston säilyttämisesä. Heidän valppautensa on pelastanut useita arvokkaita yritysarkistoja joutumasta paperikeräykseen tai kaatopaikalle. Tällainen esimerkki on Kalajoella toiminut *Santaholman saha*, jonka arkistoa Elkan väki kävi pakkaamassa ullakolla sekaisista kasoista, tilasi kuljetuksen ja hoiti pysyvästi säilytettävät asiakirjat talteen.

Löydettyjä arkistoja

Kangasalan Urkutehdas on esimerkki, jonka arkistoa Elkan henkilökunta on käynyt hakemas-

sa useaan kertaan 1980-luvulta alkaen, kun yhtiö on joutunut konkurssiin. Olemme silloin käyneet läpi kaikki tilat, joissa arkistoa on säilytetty. Uusi yrittäjä on jatkanut toimintaa ja halunnut pitää tietyt asiakirjat itsellään oman toiminnan helpottamiseksi. Aina kuitenkin on sellaisia lukollisia ullakko- ja kellaritiloja, joihin ei ole ollut pääsyä. Urkutehtaan toiminta loppui kokonaan 1990-luvulla ja tehtaan tilat muutettiin hotelliksi ja ravintolaksi. Silloin tehtiin tiloihin täysremontti ja kaikki tilat tyhjennettiin. Saimme soiton Tampereen kaupunginmuseosta, että heille oli ilmoitettu Kangasalan kaatopaikalle tuodusta suuresta määrästä urkutehtaan piirustuksia. Kaupunginmuseo meni kaatopaikalle ja totesi kirkkojen ja urkujen piirustuksia olevan 1800-luvun loppupuolelta alkaen useita kuutioita.

Museo toimi todella vastuullisesti ja talvi-iltana pimeässä levitti pressuja piirustusten päälle ja seuraavana päivänä valoisaan aikaan tulivat ison auton kanssa niitä hakemaan. Onneksi oli pakkasyö eikä sadekehi, joten piirustuksille ei tullut suuria kosteusvaurioita tai muita vahinkoja rypistymistä lukuun ottamatta piirustuksia kipattaessa massana muun kaatopaikkarojun sekaan. Museon tiloissa enimmäkseen rullalla olevat piirustukset sijoitettiin siirtolavojen päälle rakennettuihin kehikoihin ja toimitettiin täydennyksenä Elkan jo olevaan urkutehtaan aineistoon. Loistavaa yhteistyötä ja vastuunkantoa eri organisaatioiden välillä, jota Elka toivoisi löytyvän laajemminkin tavallisesti liian korkeiden organisaatiorajojen yli.

Mielenkiintoinen tapaus oli *Littoisten Verkattehtaan* arkiston nouto tehtaan vesitornista, josta Turun yliopiston professori Jussi T. Lappalaisen värväämät opiskelijat kantoivat yhdessä eläimien kanssa vesisäiliön ulkopuolella kapeita kaiteettomia kierreportaita pitkin asiakirjat turvaan.

Helsingin keskustassa Pohjoisesplanadin varrella suuressa ullakkotilassa Elkan työryhmä

oli noutamassa sovittua vanhaa yritysarkistoa, kun paloviranomaiset olivat määränneet ullakolta ylimääräisen palokuorman poistettavaksi, ja sitähän paperiarkistot ovat mitä suurimmassa määrin. Pimeässä vintissä taskulamppujen valossa paikkoja tutkiessamme näimme paksun pölyn peitossa olevia mappeja ja tilikirjoja, jotka eivät olleet sen yrityksen, jonka aineistoa olimme tulleet hakemaan. Tutkimme, minkä yrityksen asiakirjat olivat ja selvisi, että yritys oli toiminut talossa pitkään ja oli lopettanut toimintansa jo 1930-luvulla. Arkistolla ei ollut enää 70 vuoteen ollut omistajaa, joten otimme sen Elkan talteen perusteena kansallisen kulttuuriperinnön vaaliminen.

Harkittua hävittämistä

Sitten esimerkki yritysarkiston tietoisesta hävittämisestä, sillä aina hävittäminen ei tapahdu vahingossa tai unohtuksen kautta. Pienyrittäjä oli lopettamassa toimintaansa ja otti yhteyttä Elkaan. Arkistoa oli kohtuullisen runsaasti ja hän halusi tallettaa arvokkaana pitämänsä elämäntyönsä Elkaan. Arkiston asiallinen sisältö ei Elkan kannalta ollut kuitenkaan tämän päivän näkökulmasta erityisen merkittävää, joten yritimme neuvotella pienestä talletusmaksusta, joka on Elkan tavoitteena saada luovuttajalta korvauksena tehdystä työstä ja sitten pysyvästä säilyttämisestä vuosisatoja eteenpäin, josta luovuttajan ei tarvitse maksaa enää mitään. Kysymys oli pitkän neuvottelun ja hinnan puolituksen jälkeen enää 150 euron summasta.

Omistaja oli selvittänyt, että paperinkeräykseen vietyinä hänen kustannuksensa olivat noin 100 euroa. Pitkään keskusteltuaamme päädyin siihen, että jos hän arvostaa elämäntyötään paperinkeräyksen verran eikä yhtään sen enempää, niin ei Elkan tarvitse arvostaa sitä sen enempää. Lopulta suosittelin hänelle paperinkeräystä, niin pääsee halvemmalla. Siihen

vaihtoehtoon hän päätyikin. Tiesin, että kyse ei ollut 50 euron rahan puutteesta, vaan oman toiminnan ja arkiston arvostuksen puutteesta. Ristiriita oli kova, elämäntyön säilyttäminen tai pieni kustannussäästö. Arkistomiehelle tapaus aiheutti pitkään eettistä pohdintaa säilyttämisen ja hävittämisen periaatteista, kun yritysten arkistoja ei missään tapauksessa saada kaikkia talteen, vaan ainoastaan otantoja erilaisista arkistoista.

Elka ei saa aina edes tietoa arkistojen kohdalosta. Yhä vieläkin arkistoaineistoja hävitetään, mutta onneksi tietoisuus Elkan olemassaolosta lisääntyy koko ajan ja usein löytyy edes yksi valveutunut henkilö yrityksestä tai sen lähipiiristä, joka ottaa yhteyden Elkaan ja neuvottelut siirtoprosessista saadaan käyntiin.

Harkittuja luovutuksia

Omistajan vaihdokset ja organisaation muutokset ovat hetkiä, joissa arkisto saattaa olla vaarassa. Eräässä yrityksessä omistus siirtyi ulkomaille ja seurauksena uusi omistaja katsoi, että Suomessa tilat ovat liian suuret ja määräsi muuttamaan pienempiin tiloihin. Pitkään toimineella yrityksellä oli suurehko arkisto, mutta uusissa tiloissa ei ollut arkistotilaa ollenkaan. Yhtiö määräsi arkiston hävitettäväksi ja vain uusimmat paperit saatiin ottaa talteen. Pitkään työssä olleet henkilöt ymmärsivät arkiston arvokkuuden ja ottivat yhteyttä Elkaan kertoen, että kahden viikon kuluttua aineisto on tuhotu. Kansallisesti arkisto oli Elkan mielestä ar-

vokas, joten päätettiin yritysjohtolta puoliksi salaa ottaa merkittävien aineisto talteen Elkaan. Elkan ryhmä kävi valitsemassa aineiston, pakasi noin kymmenen kuutiota arkistoa paikalle varattuihin rullakoihin ja vähin äänin siirrettiin talteen. Olen varma, että myöhemmin yritysjohtokin kiittelee tätä toimintaa.

Useat valveutuneet yritykset osaavat ennakoida tulevia muutoksia ja ottaa huomioon mahdollisesti tulevat ongelmat. Elkaan on siirretty nopealla aikataululla yritysarkistoja sillä perusteella, että yritys on siirtymässä ulkomaiseen omistukseen ja uudella omistajalla ei ole arvattavasti halua panostaa yrityksen menneeseen, ehkä kunniakkaaseen historiaan suomalaisessa elinkeinoelämässä. Yritys on halunnut siirtää vanhan historiansa varmaan talteen ennen uuden omistajan mukaan tuloa päätökseen.

Onneksi useimmat yritysarkistojen luovutukset ovat harkittuja ja yritys tietää itse arkistonsa arvon ja haluaa suhtautua siihen sen vaatimalla arvostuksella. Kaikilla yrityksillä on elinkaarensa, toisilla pidempi, toisilla lyhyempi. Kun elinkaari on päätöksessä, yrityksen olemassaolon tietoisuus vähitellen häviää ja lopulta joutuu kokonaan unohduksiin.

Elkaan talletetun arkistonsa avulla yritys ”elää” edelleen lopettamisen jälkeenkin tutkimuksen ja kansalaisten tietoisuudessa pysyvästi. □

Matti Lakio on Elinkeinoelämän keskusarkisto Elkan johtaja.

Olen ehdottomasti maksuttoman kirjastolaitoksen kannattaja.
Tarvittaessa tulen taistelemaan sen puolesta, että kirjastopalvelut pysyvät maksuttomina.
Tässä asiassa olen valmis nousemaan barrikaadeille.

KULTTUURIMINISTERI STEFAN WALLIN

Tiinan triviati

1. Shakespearen näytelmässä Henri VIIIsta, sinä yönä kun hänen tyttärensä, tuleva kuningatar Elisabeth I syntyi, kuningas pelasi korttia, peliä nimeltä *primero*, joka on pokerin varhainen muoto.
2. Taiteilija Emanuel Leutze käytti kuuluisan taulunsa "Washington ylittää Delaware joen" (1851) joen mallina Reiniä. Leutze oli syntyjään saksalainen ja hän teki maalauksen ollessaan matkalla kotimaassaan.
3. Kirjoittaessaan klassikoksi muodostunutta kirjaa Robinson Crusoe, Daniel Defoe käytti mallina skottilaisen merirosvon Alexander Selkirkin seikkailuja. Defoe oli kuullut tarinan, jonka mukaan Selkirk olisi viettänyt neljä ja puoli vuotta asu-mattomalla Juan Fernándezin saarella, joka sijaitsee Chilen rannikolla.
4. Tarinan mukaan ainoa veistos, johon Michelangelo on kaivertanut nimensä on *Pieta*. Hän sattui kuulemaan, kuinka joku erehtyi luulemaan tätä teosta toisen kuvanveistäjän, Christoforo Solarin työksi. Tästä tuhtuneena hän kaiversi nimensä teokseensa.
5. Kirjailija Jules Verne, joka on kuvannut sekä maailman ympäri seikkailuja että matkan kuuhun, lensi elämänsä aikana ainostaan kerran. Vuonna 1873 hän teki yhden nousun kuumailmapallolla.
6. Amerikkalainen julkaisijoiden yhdistys, the Association of American Publishers, esitteli ensimmäisenä kirjanaan Moskovassa pidetyillä kirjamesseilla syyskuussa 1985 Jane Fondan jumppakirjan Jane Fonda's Workout Book. Seuraava oli Sears, Roebuck and Companyn (yhdysovaltalainen tavarataloketju) myynti-kuvasto.
7. Klassisessa mytologiassa Hercules esiintyy naisena, joka kehrää villaa ja tekee muitakin naisellisia töitä kolmen vuoden ajan lepyttäkseen jumalkollegoitaan.
8. Arthur Conan Doyle nimesi alun perin kuuluisan salapoliisinsa Sherringfordiksi, ja hänen uskollisen seuralaisensa Ormond Sackeriksi. Hän käytti näitä nimiä ensimmäisessä novellissaan 1886 kaksikosta, joista tuli sittemmin Sherlock Holmes ja Thomas Watson.
9. Scott Fitzgerald kirjoitti tyttärelleen kirjeen, jossa hän antoi tälle seuraavat elämänohjeet: "Huolehdi puhtaudesta, rohkeudesta, tehokkuudesta ja hyvästä ratsastustaidosta, mutta älä ole huolissasi menneisyydestä, tulevaisuudesta, pojista, hyttysistä ja yleisestä mielipiteestä".
10. Ensimmäinen naispuolinen presidenttikandidaatti oli Victoria Claflin Woodhull, joka nimettiin 10. toukokuuta 1872 the Equal Rights Partyn (tasa-arvoisuuden puolue) presidenttiehdokkaaksi USAssa.

Grandville: Scènes de la vie privé publique des animaux. Paris 1842.

TIINA JÄRVILEHTO

Monikulttuuriseen kirjastoon – Open Zone 2008–2011

Open Zone on Turussa elokuussa 2008 käynnistynyt kirjastoalan koulutus- ja kehittämishanke. Hankkeella tuetaan maahanmuuttajaväestön aktiivista kansalaisuutta kehittämällä kirjastoja avoimina oppimisympäristöinä ja monikulttuurisina kohtaamispaikkoina. Hankkeen aikana maahanmuuttajille toteutetaan kirjastoalan ammattilisiin tehtäviin pätevöittävä täydennyskoulutusohjelma sekä kirjastoammattilaisille suunnattu lyhytkestoisempi monikulttuurisen kirjastotyön valmennusohjelma. Lisäksi hankkeessa vahvistetaan maahanmuuttajien media-taitoja osana kotouttamiskoulutusta sekä kehitetään yleisen kirjaston monikulttuurista palvelukonseptia.

Hanke toteutetaan yhteistyössä Turun ammattikorkeakoulun, Turun kaupunginkirjaston, Diakonia-ammattikorkeakoulun, Turun kristillisen opiston sekä alueen maahanmuuttajajärjestöjen kesken. Hanke saa rahoitusta Euroopan sosiaalirahastosta.

Yleiset kirjastot ja monikulttuurisuus

Yleisten kirjastojen toiminnassa on eri aikoina heijastunut laajempi yhteiskunnallinen suhtautuminen kieli- ja kulttuurivähemmistöihin.

Modernin yleisen kirjaston juuret ovat Pohjois-Amerikassa ja siellä on ollut pitkään vallalla voimakas integraatiopyrkimys. On puhuttu kansojen sulatusuunista, kieli- ja kulttuurivähemmistöjen sulauttamisesta valtakulttuuriin. Tämä ajattelu on vaikuttanut myös sikäläisten yleisten kirjastojen toimintaan. Kirjastot ovat olleet yhtenäiskulttuurin vahvistamisen työkaluja länsimaisen sivistyksen ja kansanvalistuksen hengessä. Kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioittamiseen ja vaalimiseen on herätty vasta myöhemmin. Viime kesäinen IFLA:n monikulttuurisuusjaoston järjestämä esikonferenssi Kanadan Vancouverissa osoitti mielenkiintoisesti, että ajatus yhtenäiskulttuurista – englanninkielisestä eurooppalaistaustaisesta kulttuurista – elää edelleen mm. kielenkäytössä. Termillä ”visible minority” viitataan Kanadassa aasialaisiin, afrikkalaisiin ja ylipäätään kaikkiin ei-eurooppalaisiin, silloinkin, kun tämä ”visible minority” edustaa todellisuudessa jo enemmistöä väestöstä.

Euroopassa toisen maailmansodan jälkeinen ja erityisesti 1960–1970 -lukujen muuttovirta etelästä pohjoiseen lisäsi kulttuurista kirjoja kansallisvaltioiden sisällä. Entisten siirtomaiden emämaissa, esimerkiksi Ranskassa, vastaus monikulttuurisuuden synnyttämiin

haasteisiin oli edelleen integraatio, siirtomaista muuttaneiden sulauttaminen eurooppalaiseen kieli- ja kulttuuriperintöön.

Tällä hetkellä virallista monikulttuurisuuskeskustelua leimaa ajatus suvaitsevaisuudesta ja monikulttuurisuudesta erilaisuuden kunnioittamisena. Puhe kansojen sulatusuunista on muuttunut puheeksi erilaisuuden positiivisesta voimasta. Virallinen puhe ei kuitenkaan ole ratkaissut levottomuuksia ja väkivaltaisuuksia-kin synnyttänyttä ristiriitaa: kuinka aktivoida uudet tulijat osaksi yhteiskuntaa ja kuinka taata samalla kaikille mahdollisuus oman kulttuuri- taustansa vaalimiseen ja vahvistamiseen?

Suomessa kulttuurinen yhtenäisyys murtui myöhään, vasta 1990-luvulla ja lopullisesti nyt 2000-luvun puolella. Yleinen kirjasto on tilanteessa, jossa kulttuurinen kaanon on määriteltävä uudelleen ja kielellisesti ja kulttuu-

risesti erilaisten asiakkaiden palvelutarpeiden ymmärtäminen on noussut strategisestikin yhä tärkeämmäksi.

Monikulttuurisuus yhteisöllisenä kehittämisenä

Monikulttuurisessa ja moniäänisessä yhteiskunnassa kirjastoammattilaisilta edellytetään suu- rempaa kulttuurista herkkyyttä. Keskeistä on kyky toteuttaa kirjastopalveluja, jotka edistävät myös eri ryhmien oman kulttuurin säilymistä ja vahvistumista. Yhä enemmän tarvitaan myös kykyä tunnistaa eri kulttuuri- taustoista tulevien asiakkaiden palvelutarpeita. Erilaisten kulttuuristen ”ekosysteemien” ymmärtäminen vaatii uudenlaista osaamista. Kyse ei ole niinkään kirjastojen ja kirjastopalvelujen kehittämisestä, vaan yhteisöllisestä kehittämisestä (communi-

ty development approach). Tämä osallistava lähestymistapa on monikulttuurisen kirjastotyön ydintä ja sen työmenetelmät ja työvälineet paljolti lainattavaa sosiaalityön puolelta.

Kirjaston monikulttuurinen palvelukonsepti

Kirjastoammattilaisten tehtävänä 2000-luvulla on kehittää kirjastoista kohtaamispaikkoja, jotka mahdollistavat erilaisten ryhmien integroitumisen toisiinsa ja valtakulttuuriin ja samalla mahdollistavat oman kulttuurin olemassaolon ja vahvistumisen.

Turun kaupunginkirjasto kehittää *Open Zone* -hankkeessa tältä pohjalta monikulttuurista palvelukonseptia. Palvelukonseptia kehitetään osana kirjaston muuta palvelua, ei erillisenä tai irrallisena lisäpalveluna. Keskeinen ajatus on, että kehittämistoiminnassa ovat mukana ne asiakasryhmät, joita palveluilla pyritään tavoittamaan. Turun viiden maahanmuuttajavaltaisen lähiön lähikirjastoihin on perustettu kehittämisryhmät, joissa maahanmuuttajat ovat mukana vastuullisina toimijoina. Malmön kaupunginkirjaston mallin mukaisesti Turun kaupunginkirjastoon koulutetaan ja palkataan eri kieli- ja kulttuuriryhmistä tulevia vertaisoppaita, jotka toimivat linkkinä oman yhteisönsä ja kirjaston välillä. Vertaisoppaiden toiminta on osa monikulttuurisen, osallistavan palvelukonseptin kehittämistä.

Kirjastoalan koulutusta maahanmuuttajille

Kirjastonhoitajien ammattikunta on leimallisesti valtakulttuurin miehittämä tai tässä tapauksessa ”naisittama”, niin meillä kuin maailmallakin. Monikulttuurisen kirjaston henkilöstön tulisi kuitenkin heijastaa yhteisönsä kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta.

Kirjastoalan opinnot eivät perinteisesti ole houkuttaneet etnisistä vähemmistöistä tule-

via opiskelijoita. Yhdysvalloissa tehdyssä selvityksessä kirjastoalan opiskelijoista oli vuonna 2002 11.3% etnisten vähemmistöjen edustajia, kun heidän osuutensa koko väestöstä oli tuolloin 31.3%. Samankaltainen vähemmistöjen aliedustus vallitsee kirjastoalan koulutusorganisaatioissa myös Euroopassa. Yhtenä syynä vähäiseen kiinnostukseen on tutkimuksissa tuotu esiin esikuvien puute. Kirjastonhoitajuus mielletään valkoisen keski-ikäisen naisen ammatiksi.

Kirjastoalan opiskelijat ovat valtakulttuurin edustajia ja ilman erillisiä ponnisteluja ei kirjastoammatillisiin tehtäviin saada tulevaisuudessaakaan rekrytoitua eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevaa henkilöstöä. Tilastoitua tietoa maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden määrästä kirjastoissa Suomessa ei ole käytettävissä, mutta pikainen selvitys osoitti, että yleisissä kirjastoissa kirjastoammatillisissa tehtävissä työskentelevien maahanmuuttajien määrä on aivan olematon myös suurimmissa kaupungeissa.

Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma käynnistääkin osana *Open Zone* -hanketta tammikuussa 2010 60 opintopisteen laajuinen kirjasto- ja tietopalvelualan täydennyskoulutusohjelman koulutetuille maahanmuuttajille. Pääsyvaatimuksena on aiemmin omassa kotimaassa tai Suomessa suoritettu korkeakoulututkinto, joka yhdessä suoritettujen täydennyskoulutusopintojen kanssa antaa kirjastoasetuksen mukaisen yleisissä kirjastoissa vaadittavan ammatillisen pätevyyden. Koulutuksen valitaan 18 opiskelijaa ja koulutus toteutetaan suomen kielellä. Riittäväksi suomen kielen taitotasoksi on määritelty kielitaitotaso 4. Koulutus pyrkii omalta osaltaan helpottamaan toisaalta korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien pääsyä työmarkkinoille ja toisaalta parantamaan kirjastojen mahdollisuuksia rekrytoida maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä kirjastoammatillisiin tehtäviin.

Opetussuunnitelman laatimisen sisällöllisenä lähtökohtana on ollut aiemmin suomalaisille opiskelijoille toteutettu vastaavan laajuinen täydennyskoulutusohjelma. Opetussuunnitelmalliset haasteet liittyvät monikulttuurisen pedagogiikan kysymyksiin, opiskelijoiden erilaisuuden huomioimiseen ja erilaisuudesta oppimiseen. Keskeisenä oppimistavoitteena on kulttuurien välisen osaamisen kehittyminen.

Monikulttuurisen kirjastotyön täydennyskoulutusta kirjastoammattilaisille

Monikulttuurisuuteen liittyviä opintoja on kirjastoalan peruskoulutuksessa ollut Suomessa hyvin vähän tarjolla. Esimerkiksi Turun ammattikorkeakoulussa on toteutettu ainoastaan yksittäisiä vapaavalintaisia opintojaksoja. Osana *Open Zone* -hanketta Turun ammattikorkeakoulun perustutkinnon opetussuunnitelmaan rakennetaan monikulttuurisuuteen kokonaisvaltaisempi lähestymistapa.

Syyskuussa 2009 käynnistyy kirjastoammattilaisille ja Turun ammattikorkeakoulun kirjastoalan opiskelijoille suunnattu viiden opintopisteen laajuinen valmennusohjelma monikulttuuriseen kirjastotyöhön. Keskeisenä sisältönä on kulttuurien välinen osaamisen kehittäminen

asiakastyössä ja työyhteisössä. Tavoitteena on julkaista opiskelijaryhmän yhteisenä kehittämistyönä monikulttuurisen kirjastotyön työkalu, Monikulttuurinen KirjastoWiki.

Mediataitoja osana kotouttamiskoulutusta

Diakonia-ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelma vahvistaa *Open Zone* -projektissa maahanmuuttajien mediataitoja. Diakonia-ammattikorkeakoulun viestinnän opiskelijat ohjaavat Turun kristillisessä opistossa kotouttamiskoulutuksessa olevia maahanmuuttajia ymmärtämään suomalaista mediamaisemaa ja median merkitystä yhteiskuntaan osallistumisen välineenä. Tavoitteena on, että maahanmuuttajaopiskelijat oppivat itse tekemällä. Syntyvät mediasisällöt julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun avokanavalla www.avokanava.fi ja vastaavaa koulutusta on tarkoitus toteuttaa tulevaisuudessa osana kirjastojen antamaa mediakasvatuskoulutusta. □

Open Zone – Avoimen oppimisen ja aktiivisen kansalaisuuden lähikirjastovyöhyke -hankkeesta saa lisätietoja hankkeen verkkosivuilta www.turkuamk.fi/openzone ja hankkeen projektipäälliköltä Leena Aaltonelta leena.aaltonen@turkuamk.fi

Käytetyt lähteet

Audunson, R. et al. (2005). The Library in the multi-cultural information society. Teoksessa European curriculum reflections on library and information science education. 149–171.

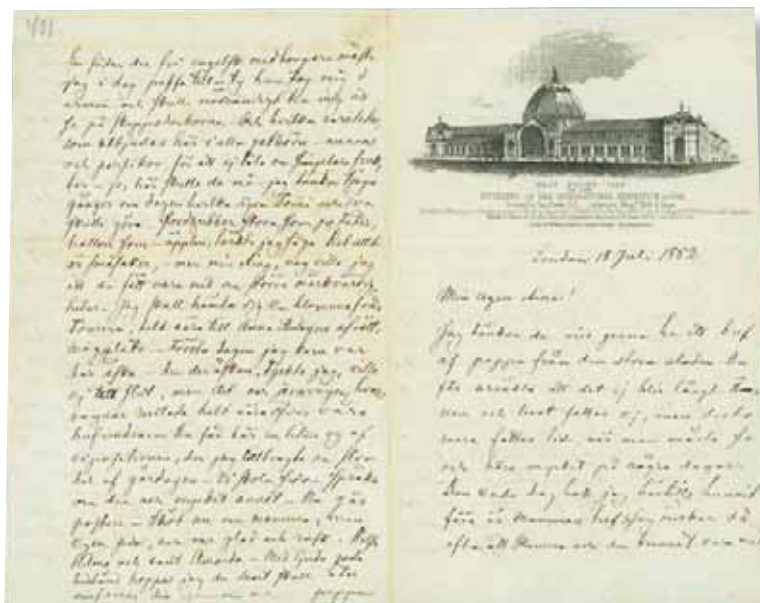
Stanley, Mary J. (2007). Case study: where is the diversity? Focus groups on how students view the face of librarianship. *Library Administration & Management* vol 21, 83–89.

Kim, Kyung-Sun (2008). Increasing ethnic diversity in LIS: strategies suggested by librarians of color. *Library Quarterly* vol 78, 153–177.

Kiire tyvistää, tylsistää ja medikalisoii maailman.

MARIANNA SIMO

Sakari Topeliuksen kirje tyttärelleen Ainalle postitettiin Lontoosta 1862.

Kirjeitä neljältä vuosituhanelta

Postimuseon näyttely *Post Scriptum - kirjeitä neljältä vuosituhanelta* valottaa kirjeiden ja kirjeen kirjoittamisen kulttuurihistoriaa ajalta, jona kirje on ollut merkittävin viestintäväline. Vanhin näytteillä olevista kirjeistä on savitaulu, jonka viesti on kirjoitettu nuolenpääkirjoituksella Babyloniassa 3700 vuotta sitten.

Kirjeen kirjoittaminen on ollut miltei ainoa tapa välittää viestiä ja ottaa yhteyttä matkan takaa toisiin ihmisiin ennen lennättimen ja muiden kaukoviestintävälineiden tuloa. Kirje on joustavasti mukautunut aikaansa kirjoitustavan, tyylin ja materiaalinkin osalta, jolloin itse viestin ohella kirjeistä välittyy vielä ajan henki ja kirjoitusajalle ominainen tapa kommunikoida. Tutkimukselle kirjekoelmät ovatkin korvaamaton lähdeaineisto sillä ilman näitä vuosisatoja ja vuosituhansia sitten kirjoitettuja ja meidän päiviimme saakka säilyneitä kirjeitä emme tietäisi paljonkaan aiempien sukupolvien ajatuksista ja elämästä.

Kirjeellä ja kirjeenvaihdoilla on ollut monta roolia, jotka vaihtelevat yksityisestä ja intiimistä julkiseen sekä yleiseen. Yksittäinen kirje voi olla henkilökohtainen viesti, uutinen, matkakertomus, itsenäinen taideteos tai hallinnollinen päätös ja taloudellinen asiakirja, joita varhaiset kirjeet olivat

kin. Kirjeiden pohjalta voi seurata historiallisia ja yhteiskunnallisia asioita ja oppineiden välistä keskustelua. Kirjeiden kirjoittamisen vaikutus kirjallisuuteen ilmenee myös sen arvostuksena omana kirjallisuuden lajina. Kulttuurihenkilöiden kirjeenvaihto ja julkaistut kirjekoelmät ovat toimineet merkittävänä tiedon ja kulttuurin välittäjinä. J. W. Goethe (1749–1832) piti kirjeitä tärkeimpinä muistomerkkeinä mitä yksittäinen ihminen voi jättää jälkeensä. ”Briefe gehören unter die wichtigsten Denkmäler, die der einzelne Mensch hinterlassen kann.”

Kansalliskirjaston käsikirjoituskokoelmasta *Post Scriptum* -näyttelyyn on lainattu muinaisessa Egyptissä papyrukselle kirjoitettuja kirjeasiakirjoja ja ostrakoneja, joissa viesti on kirjoitettu ruukun sirpaleelle. Näyttely esittelee monipuolisesti tunnettujen suomalaisten kulttuuripersoonien ja vaikuttajien kirjeenvaihtoa. Kansalliskirjaston kokoelmista on esillä mm. H.G. Porthanin, G.A. Wallinin, A. E. Nordenskiöldin ja Z. Topeliuksen kirjeitä. □

EILA KUPIAS

Post Scriptum – Kirjeitä neljältä vuosituhanelta
-näyttely Postimuseossa 15.4.–25.10.2009

Messukirja Missale Misnense

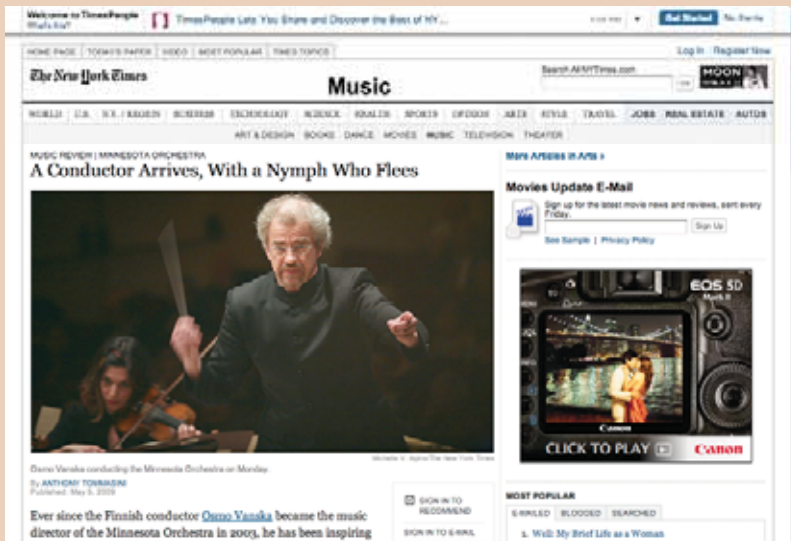

Kansalliskirjasto on hankkinut kokoelmiinsa ainutlaatuisen viisisataa vuotta vanhan saksalaisen messukirjan Missale Misnensen. Hankinta tehtiin Niilo Helanderin Säätiön myöntämällä apurahalla.

Nykyisen Saksin osavaltion alueella Itä-Saksassa sijainneen Meissenin hiippakunnan piispa Johann VI von Salhausen (piispana 1488–1518) oli kunnianhimoinen kirkollinen johtaja, joka halusi vahvistaa hallinta-alueensa poliittista ja hengellistä asemaa. Tämä näkyy myös Missale Misnensessä: se on poikkeuksellisen näyttävä teos, josta julkaistiin ainakin viisi laitosta vuosina 1485–1500.

Kansalliskirjastoon hankittu teos on näistä neljäs. Leipzigissa vuonna 1499 kauniisti ja huolellisesti paksulle paperille painettu, hyväkuntoinen Meissenin hiippakunnan messukirja on Deutsche Staatsbibliothek zu Berlinin inkunaabelien yhteisluettelon mukaan kyseisen painoksen ainoa tunnettu kappale. Sitä voi verrata Turun keskiaikaisen hiippakunnan *Missale Aboenseen* (Lyypekki 1488), joka on Suomen ensimmäinen ja ainoa 1400-luvun painotuote eli inkunaabeli. Myös Missale Aboense kuuluu Kansalliskirjaston keskiaikaisiin kokoelmiin, joskin epätäydellisenä, eri niteistä koottuna kappaleena.

Alkuperäissidoksessa oleva Missale Misnense sen sijaan on säilynyt lähes täydellisenä. Suurikokoisessa (korkeus 40 cm, leveys 27,5 cm, paksuus 6 cm) kirjassa on pakotetulla siannahalla päällystetyt puukannet, joiden metallihelat ja metalliset kulmavahvistukset ovat tallella. Sivuilla on lehtikultaa sisältäviä, käsin koristeltuja alkukirjaimia eli initiaaleja. Teos käsittää myös laajan ja mielenkiintoisen nuottiosuuden.

Metsänhaltia maailmalla

Jean Sibeliuksen koottujen teosten (*Jean Sibelius Works*) kriittiset editiot leviävät maailmalle paitsi painettuina julkaisuina myös niihin pohjautuvina soivina esityksinä. Sibelius-projekti Kansalliskirjastossa tuottaa varsinaisen sinikantisen niteen, joka sisältää tarkistetun nuottitekstin lisäksi monipuolisesti teosten synty-, esitys- ja kustannushistoriaa valaisevaa tekstiä sekä seikkaperäiset selvitykset lähdemateriaalista, lähteiden eroista sekä toimitustyön ratkaisuista ja perusteluista. Tämän edition pohjalta kustantaja, Breitkopf & Härtel, valmistaa erillispainoksia teoksista sekä materiaalit myös esittäjille.

Tähän mennessä Sibelius-projekti on julkaissut 13 nidettä, joiden joukossa on yksinlauluja, lauluja orkesterin säestyksellä, pianomusiikkia sekä orkesteriteoksia. Näissä jo julkaistuissa niteissä olevia teoksia on esitetty alkuvuoden 2009 aikana kustantajan tietojen mukaan noin 85 konsertissa lukuisten Euroopan maiden lisäksi Yhdysvalloissa, Kanadassa, Japanissa ja Perussa. Suosituimpiin teoksiin kuuluvat I ja II sinfonia kumpikin noin 30 esityskerrallaan.

Sibelius-projekti julkaisee myös Sibeliuksen kokonaisia, mutta aiemmin julkaisematta jääneitä teoksia, joihin kuuluu mm. sinfoninen runo orkesterille *Skogsräet* (Metsänhaltia) op. 15, joka julkaistiin kriittisenä editiona 2006. Sen jälkeen teosta on esitetty useita kertoja vuodessa ja Euroopan lisäksi se on valloittanut ainakin Brazilissa Brasiliassa, To-

kiossa Japanissa, Quebecissä Kanadassa sekä Yhdysvalloissa, jossa viimeisimmät kolme Skogsräetin esitystä kuultiin huhti-toukokuun vaihteessa. Minnesota Orchestra kapellimestarinaan Osmo Vänskä esitti ensin teoksen kahdesti Minneapolisissa, jossa toinen konserteista myös radioitiin. Tämän jälkeen orkesteri soitti saman ohjelman myös New Yorkin Carnegie Hallissa.

Skogsräet on saanut innoituksensa ruotsalaisen Viktor Rydbergin samannimisestä runosta, joka myös jaettiin yleisölle teoksen ensiesityksessä keväällä 1895. Runossa komea nuorimies eksyy metsään ja joutuu metsänhaltian pauloihin. Romanttisen kohtauksen jälkeen metsänhaltia katoaa ja onneton mies riutuu kaivaten loppuelämänsä. Runon sisältö tehtiin selväksi myös yhdysvaltalaisyleisölle ja kriitikkokin kuvailee musiikkia suhteessa tekstiin. Kaikkiaan innostuneen kriitikon sanavalinnat ovat myönteisiä ja kehuja niin orkesterin kuin musiikinkin suhteen ja kriitikko tunnistaa tässä varhaisteoksessa jo piirteitä myöhemmän visionäärisen Sibeliuksen tyylistä. □

TUIJA WICKLUND

Lisätietoja *Jean Sibelius Works* -projektista osoitteesta <http://www.kansalliskirjasto.fi/kulttuuritoiminta/sibelius.html>

Merimeuseon lattiaan oli kuvattu maailmankartta purjehdusreitteineen.

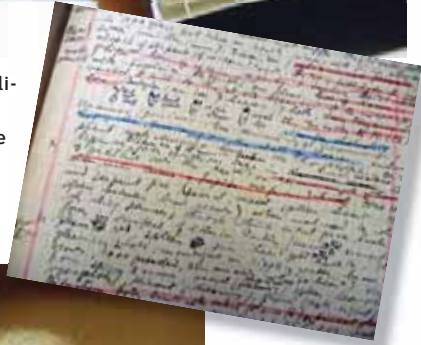
Päivi Pakarinen ja Aino Haavisto ihailevat Hauhon kirkkolaiva vuodelta 1609. Laiva edustaa 1500-luvun galeoni-alustyyppiä.

22 m² saristoristeilijä Colibri VI. Veneen piirustukset laati Gustaf Estlander. Kaunotarta ihailemassa hieman pienemmillä veneillä purjehtivat Yrjö Klinge, Esko Rahikainen, Olli Oinas ja Ricardo Parada.

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm vieraili Irlannin kansalliskirjastossa Dublinissa ja sai nähdä haluamansa: James Joycen Ulyssesin ja Finnegan's waken alkuperäiskäsikirjoitukset. Kummatkin oli kirjoitettu ruudullisille kouluvihoille. Teoksissa oli runsaasti yliiviivauksia punaisella ja sinisillä kynillä. Kysyttäessä henkilökunnalta "Oletteko muuten lukeneet Joycen teokset?" vastaus oli yleensä "Nope. Welcome to the club."

Kuva: Kai Ekholm

Kuvassa Irlannin kansalliskirjaston johtaja Aongus Ó hAonghusa ja käsikirjoitusosaston henkilökuntaa.

Satakuntalaisia kirjailijoita ja merkkihenkilöitä -näyttely

Kansalliskirjaston kahvilassa ja Agricola-huoneessa 15.9. asti.

Näyttely on ikkuna satakuntalaiseen maisemaan, historiaan ja kulttuuriin. Klassisia kirjailijanimiä kuten ensimmäinen suomeksi kirjoittanut romaanikirjailija Theodolinda Hahnsson, Nortamo raumlaissine jaarituksineen, mutta myös Kaarlo Sarkia, Arvo Salo, Aulikki Oksanen, Helena-sarjan kirjoittaja Aino Räsänen, modernisti Lasse Heikkilä, jännityskirjailija Reijo Mäki ja Mauri Kunnas ovat satakuntalaisia. F. E. Sillanpää on Hämeenkyröstä, mutta isänsä on syntyisin satakuntalaisia.

Yläkuvassa Euran muinaispuku, jota Tasavallan Presidentti Tarja Halonen käytti juhlapukuna itsenäisyyspäivän vastaanotolla. Alakuvassa piispa Kari Mäkinen ja maakuntajohtaja Pertti Rajala.

Pohjanlahden rantatie

Kansalliskirjaston Satakunta-näyttelyn yhteydessä julkistettiin 8.6. kirjaston Agricola-huoneessa maisemateos *Pohjanlahden rantatie. Ratsapolusta rannikon matkailutiekseksi*. Kirjan ovat toimittaneet professori Maunu Häyrynen, jonka maiseman- ja kulttuurintutkimuksen oppilaita vierailee vuosittain Kansalliskirjastossa aineistoihin tutustumassa, toisena toimittajana on projektipäällikkö Mikael Lähteenmäki. Kauniit kuvat on ottanut Jyrki Toivanen ja tyylikäs ulkoasu on Henri Terhon. Turun yliopisto on käynnistänyt hankkeen Pohjanlahden rantatien saamiseksi valtakunnalliseksi matkailutiekseksi.

Maunu Häyrysen mukaan Pohjanlahtea on kiertänyt tieyhteys jo keskiajalla. Tietä nimitettiin Rantatieksi, Postitieksi ja Ruotsin puolella Norrstigeniksi. Vanhin osuus kulkee Vanhan Rauman maailmanperintökohteen, Ulvilan ja Korsholman kautta. Rannikkokaupunkien välillä tie poikkeaa vanhoihin kyliin, kartanoihin ja ruukkeihin. Tien varrella on myös purjelaivakauden satama- ja telakkapaikkoja. Tieltä pääsee meren saartamille majakka- ja linnoitussaarille, hyljeluodoille ja dynirannoille.

Lisätietoja:

Professori Maunu Häyrynen, Turun yliopisto, maisemantutkimus, puh. 040-5329 639
email mauhay@utu.fi

Suomi kautta aikojen

Näyttely Kansalliskirjaston kupolialisissa
6.5.–31.8.2009

Näyttely perustuu viimeisimpään historiantutkimukseen ja on monipuolinen esittely kuvin ja sanoin Suomen kokemuksista kahden valtakunnan osana ja itsenäisenä valtiona. Näyttely on matkakertomus suomalaisen kansakunnan synnystä ja kehityksestä suhteessa naapurimaihin ja laajempaan kansainväliseen kenttään.

Näyttelyn ruotsi-suomi -versio kiertää koko vuoden Ruotsissa, ja englanti-suomi -versio alkaa kiertää kesäkuussa suurlähetystöjen kautta Euroopassa ja Suomen suurlähetystöissä ympäri maailmaa.

Suomi kautta aikojen -kiertonäyttely on järjestetty yhdessä *Merkkivuosi 1809* -toimikunnan, Kansalliskirjaston ja Suomen Tukholman suurlähetystön kanssa. Asiantuntijoina ovat professori Petri Karonen, professori Seppo Zetterberg ja dosentti Marko Lamberg Jyväskylän yliopistosta, tutkija Rainer Knapas Kansalliskirjastosta ja dosentti Raimo Savolainen Valtioneuvoston kansliasta. Näyttelyn arkkitehtina on toiminut Marjaana Kinnermä ja ruotsinkielen kääntäjänä filosofian maisteri Kajsa Wickström.

Kiertonäyttely koostuu 23 planssista, jotka on toteutettu rollup-mekanismilla (koko: 85 x 215 cm). Näyttelyyn voi yhdistää esimerkiksi vitriinejä näyttelyä tukevaa kirjallisuutta tai paikallista esineistöä varten. Näyttely on maksuton, vastaanottajan osalle jää vain kuljetuskustannukset.

Näyttelyn suomi-ruotsi-kieliversion tilaukset:

markkinointisihteeri Sisko Vuorikari, Kansalliskirjasto, p. (09) 191 22671 tai sisko.vuorikari@helsinki.fi

Näyttelyn kotimaan ja ulkomaiden kiertoaikatauluja voi seurata jatkossa merkkivuoden verkkosivuilta *Merkkivuosi 1809*.

Lisätietoja:

Pääsihteeri Raimo Savolainen
Valtioneuvoston kanslia
puh. (09) 161 22355, raimo.savolainen@vnk.fi

Suomi kautta aikojen -näyttelyn avajaiset 5.5.2009 Kansalliskirjaston kupolialissa. Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm toivotti kutsuvieraat tervetulleeksi näyttelyyn. Lähinnä kuvaajaa arkkipiista Leo.

Valtiosihteeri Risto Volanen avasi Suomi kautta aikojen -näyttelyn, jonka tulevat näkemään lukuisat kesän mittaan kirjastoon saapuvat turistit. Näyttely olisi myös koululaisille erinomainen katsaus Suomen historiaan.

NÄYTTELYT

KANSALLISKIRJASTON GALLERIASSA

3.10.2009 saakka

Kotimaana musiikki

Fredrik Pacius 200 vuotta.

Juhlavuoden päänäyttely.

Näyttelyn asiantuntijat: professori Eero Tarasti, tutkija Seija Lappalainen, tutkija Petri Tuovinen, Pacius-edition tutkijat Jani Kyllönen ja Mikko Nisula.

Näyttelyyn liittyy Pacius-konsertti

su 27.9. klo 16 Kupolialissa:

Länsi-Helsingin musiikkiopisto.

KAHVILASSA

15.9. saakka

Satakuntalaisia kirjailijoita ja merkkihenkilöitä

Yhteistyössä Porin kaupunginkirjaston, Satakunnan maakuntakirjaston ja Satakuntaliiton kanssa.

ROTUNDASSA

10.10. saakka

"Aika könsikkä!"

Aleksis Kivi 175 vuotta.

Näyttely, multimedia, musiikkia.

Näyttelyn suunnittelu: professori Anto Leikola ja fil.lis. Esko Rahikainen.

Multimedia: Ricardo Parada. Laulut: Ajopuut.

Yhteistyössä Aleksis Kiven Seuran kanssa.

Näyttelyyn liittyy luento: ke 23.9. klo 17.00

Auditorio, Yliopistonkatu 1

Professori Anto Leikola ja

fil.lis. Esko Rahikainen.

KIERTONÄYTTELYJÄ

Kotimaana musiikki.

Fredrik Pacius 200 vuotta.

Juhlavuoden valtakunnallinen ja kansainvälinen kiertonäyttely. Kaksi eri kieliversiota: suomi-ruotsi kotimaan kiertoon ja saksa-suomi Saksaa varten. Saksan kiertoa hoitaa Suomen Saksan-instituutti Berliinissä. Näyttely on esillä mm. Hampurin raatihuoneella. Näyttelyn asiantuntijat: professori Eero Tarasti, tutkija Seija Lappalainen, tutkija Petri Tuovinen, Pacius-edition tutkijat Jani Kyllönen ja Mikko Nisula.

Suomi kautta aikojen.

Merkkivuosi 1809 -kiertonäyttely.

Suomalaisten tarina kuvin ja sanoin. Laaja kansainvälinen kiertonäyttely Suomen kokemuksesta osana Ruotsin ja Venäjän valtakuntaa sekä itsenäisenä valtiona.

Asiantuntijat: professori Petri Karonen, professori Seppo Zetterberg ja dosentti Marko Lamberg Jyväskylän yliopistosta, tutkija Rainer Knapas Kansalliskirjastosta ja dosentti Raimo Savolainen Valtioneuvoston kansliasta.

Näyttelyarkkitehti: Marjaana Kinnermä
Yhteistyössä Merkkivuosi 1809 -toimikunnan ja Valtioneuvoston kanslian kanssa.

Kiertonäyttelyiden tilaukset ja aikataulut:

Sisko Vuorikari, puh. 09 191 22671

sisko.vuorikari@helsinki.fi

Lisätietoa: www.kansalliskirjasto.fi

Aleksis Kivi-näyttelyä tekemässä Kansalliskirjaston kellarihuoneessa Esko Rahikainen ja Leo Kovi.

VERKKONÄYTTELYT

Nuolenpäistä aakkosiin.

Ammi ja Toivo.

Multimediaateos Alma ja Toivo Kuulan elämästä

Kiehtova kirja.

Kirjahistoriallinen verkkoteos.

www.kansalliskirjasto.fi

Näyttelyt avoinna: kesä-elokuussa 9–18, la 9–16
(heinäkuussa la suljettu).

Näyttelyihin ja tapahtumiin vapaa pääsy.

Lisätietoja näyttelyistä ja tapahtumista:

Kulttuurikoordinaattori Inkeri Pitkäranta,
puh. (09) 191 22738, inkeri.pitkaranta@helsinki.fi

Näyttelyiden ryhmäopastukset 40 euroa,

koululaisryhmät 20 euroa.

Opasvaraukset: Sisko Vuorikari,

puh. (09) 191 22671, sisko.vuorikari@helsinki.fi

TAITEIDEN YÖ KANSALLISKIRJASTOSSA

21.8. klo 18–22

”Laulu Suomen soi!”

Fredrik Pacius 200 vuotta

Kupolialissa:

Klo 18–20 Pacius-esityksiä ja -musiikkia:
professori Eero Tarasti, tutkija Seija Lappalainen,
tutkija Petri Tuovinen, Pacius-edition
tutkijat Jani Kyllönen ja Mikko Nisula.

Musiikkiesitykset:

Länsi-Helsingin musiikkiopisto.

Klo 20–22 yhteislaulua:

Ajopuut-yhtye, juontaa Esko Rahikainen

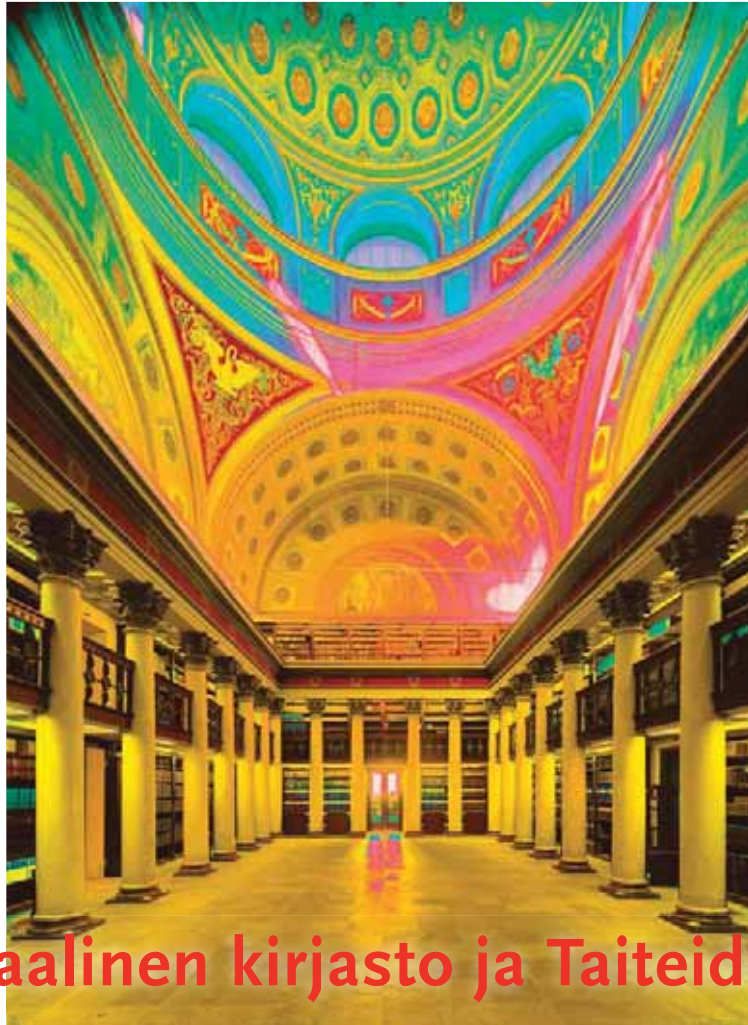
Kansalliskirjaston Galleriassa näyttely:

Kotimaana musiikki. Fredrik Pacius 200 vuotta

KANSALLISKIRJASTO

Unioninkatu 36, 00170 Helsinki

www.kansalliskirjasto.fi

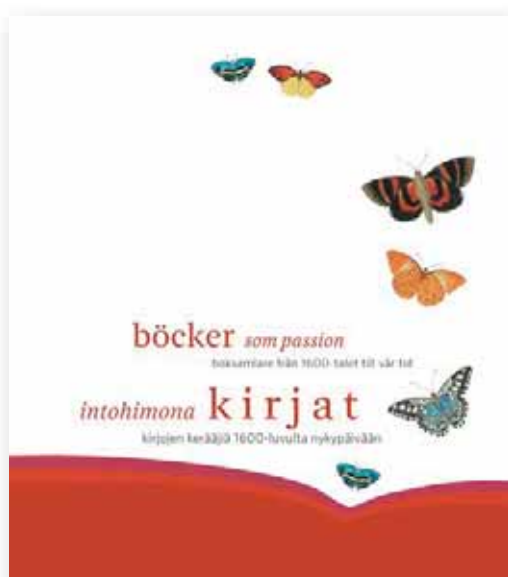

Virtuaalinen kirjasto ja Taiteiden yö

Yhä suurempi osa Kansalliskirjaston palveluista välittyy tietoverkkojen kautta, kirjastoluettelot, verkko-näyttelyt, digitoidut pienpainatteet, elektroniset aikakauslehdet, Historiallinen Sanomalehtikirjasto, verkkoarkisto, Pelasta kirja -hankkeen aarteet jne. Kirjastolla on paljon käyttäjiä, jotka eivät aina edes tiedä missä C. L. Engelin kirjastorakennus sijaitsee, miltä se näyttää ulkoa kadulta katsottaessa saati millaisia ovat sen salit. Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmin juhlakirjan *Kirja tietoverkkojen maailmassa* aloitussivulla on Gustaf Nyströmin Rotundan ylin kerros saanut uuden, kauniin arkkitehtonisen ilmeen Sanna Järvisen taitavasti manipuloimana, mutta juhlakirjan lukija saattoi pitää näkymää aitona.

Kirjaston kupolisali lienee Suomen maallisten rakennusten saleista kaunein, mutta vastaako se enää virtuaalimaailmamme kauneuskäsityksiä. Kirjaston digitoijan Kari Timosen taikasauva tai taikahiiri on tuonut saliin hieman itämaisen sadun hohdetta. Taiteiden yönä perjantaina 21.8. salissa kuullaan Fredrik Paciuksen musiikkia Länsi-Helsingin Musiikkiopiston esittämänä ja kiinnostavia esitelmiä Paciuksesta. Niiden jälkeen kaikki saavat laulaa sydämensä halusta kansanlauluja ja iskelmiä 20 vuoden ikään ehtineen Ajopuut-yhtyeen säestyksellä, joka perinne alkoi Kansalliskirjastossa jo 2004.

ESKO RAHIKAINEN

INTOHIMONA KIRJAT BÖCKER SOM PASSION

*Kirjojen kerääjiä 1600-luvulta nykypäivään.
Bokslamlare från 1600-talet till vår tid.*

Mistä kirjojen keräily ja bibliofilia on saanut alkunsa? Millaisiin kansallisiin kulttuuritekoihin kirjojen keräily on saattanut johtaa? Miten keskeisessä asemassa keräilijät ovat olleet Kansalliskirjaston kokoelmien kartuttamisessa? – Entä mitkä aihepiirit kiinnostavat nykykeräilijöitä? Muun muassa näihin kysymyksiin vastaa 2-kielinen (suomi-ruotsi) Intohimona kirjat. Runsaasti kuvitettu upea kirja sisältää seitsemän mielenkiintoista artikkelia.

Kansalliskirjaston Gallerian julkaisu nro 11. Nationalbibliotekets Galleri; publication nr 11. Toimittaja / Redaktör: Inkeri Pitkäranta.

Graafinen suunnittelu / Grafisk design: Marjaana Kinnermä. 208 s. Helsinki 2008. ISBN 978-952-10-4766-4, ISSN 1459-0735.

22,-

AGRICOLASTA AKU ANKKAAN. Kaikki tallella kansalliskokoelmassa!/ FRÅN AGRICOLA TILL KALLE ANKA. Allt finns i nationalsamlingen!/ FROM AGRICOLA TO DONALD DUCK. Finding it all in the National Collection!

Kansalliskirjaston Gallerian julkaisu nro 10
Nationalbibliotekets galleri: publication nr 10
National Library Gallery Publication 10

Toimittajat/Redaktörer/Editors: Inkeri Pitkäranta, Esko Rahikainen, Harri Ahonen
192 sivua, nidottu. ISBN 978-952-10-3879-2 ISSN 1459-0735

25,-

MUISTIIN PAINETTUA – Kansalliskirjaston kulttuuriaarteita

Tryckt i minnet – Kulturskatter i Finlands nationalbibliotek. Printed in the Memory – Literary Treasures in the National Library of Finland.

Toimittajat, Redaktörer, Editors: Leena Pärssinen, Esko Rahikainen. 208 sivua, sidottu.

EUROOPPALAINEN MONREPOS

Det europeiska Monrepos / Monrepos – a european haven. Näyttelyluettelo, Utställningskatalog,

Exhibition catalogue. Toimittajat, Redaktörer, Editors: Sirikka Havu, Inkeri Pitkäranta. 206 sivua, nidottu.

50,-

Myynti ja tilaukset:

Teoksia voi ostaa kirjaston myyntipisteestä (Unioninkatu 36) tai sitä voi tilata osoitteesta: kansalliskirjasto / Hallintopalvelut PL 15, 00014 Helsingin yliopisto, puh. 191 22671, fax 191 22581 sähköposti: hyk-julkaisumyynti@helsinki.fi

Teoksia voi ostaa myös kaikista hyvin varustetuista kirjakaupoista.

23,-

1.

2.

3.

4.

Näyttelykesä Kansalliskirjastossa

1. "Aika könsikkä!" Aleksis Kivi 175 vuotta -näyttely, multimedia ja musiikkia Rotundan 6–3 kerroksissa 6.5.–10.10.
2. Satakuntalaisia kirjailijoita ja merkkihenkilöitä -näyttely kahvilassa ja Agricola-huoneessa 4.6.–15.9.
3. Kotimaana musiikki. Fredrik Pacius 200 vuotta -näyttely Kansalliskirjaston Galleriassa 18.3.–3.10.
4. Suomi kautta aikojen -näyttely kirjaston kupolialissa 6.5.–31.8.

Näyttelyt (Unioninkatu 36) avoinna ma-pe 9–20 (kesä-elokuussa 9–18), la 9–16 (heinäkuussa la suljettu).

Lisätietoja sivuilla 55–59 ja www.kansalliskirjasto.fi